

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Vrabec

**MIKROKOORDINACIJA IN
MOBILNA TELEFONIJA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Vrabec

Mentor: doc.dr. Gregor Petrič

**MIKROKORDINACIJA IN
MOBILNA TELEFONIJA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

*Iskreno se zahvaljujem mentorju za strokovno pomoč
in prijateljem za vzpodbujanje pri nastajanju
diplomskega dela.*

MIKROKOORDINACIJA IN MOBILNA TELEFONIJA

Danes si življenja brez mobilnega telefona skoraj ni več mogoče predstavljati. Ta položaj nenadomestljive tehnologije je mobilni telefon osvojil v presenetljivo kratkem času, obdobju dobrih desetih let. Tehnologija sama je sicer starejša, vendar zaradi različnih omejitev ni zaživela že prej. Razlogi so predvsem v omejeni mobilnosti tako mobilnega telefona kot naprave in storitev, ki jih nudi ter stroškov z njim. Šele z množičnostjo uporabe mobilnega telefona lahko govorimo o njegovem vplivu na družbo. Ob širjenju uporabe mobilnega telefona v družbi so se razvili različni uporabniški vzorci, eden prvih je raba mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije. Na prvi pogled zelo specifična raba, ki pa v sebi skriva najbolj pogost vzrok, zakaj nekoga pokličemo. Navadno gre za usklajevanje med sodelavci oziroma sošolci, najbolj pogosto pa gre za usklajevanje med člani družine. Skozi delo na teoretskem nivoju odpiramo različne vidike mikrokoordinacije, mobilnega telefona in mobilnosti. Te skušamo nato pojasniti, predvsem skozi odnos uporabnikov in njihovih praks uporabe mobilnega telefona.

Ključne besede: mikrokoordinacija, mobilnost, mobilni telefon

MICROCOORDINATION AND MOBILE TELEPHONY

Nowadays it is hard to imagine to live without mobile phone. This status of irreplaceable technology was conquered in surprisingly short period of time, over last ten years. Mobile phone as technology is not as new as someone would think, but because of many reasons did not become as popular as it is nowadays. We can find those reasons in limited mobility of mobile phone as device and in limited mobility of services, and finally also costs that are connected with use of mobile phone. Only when use of mobile phone expands to wider masses we can talk about its social implications. With widespread use of mobile phone within society, new user practices emerged and one of the first is use of mobile phone for microcoordination. At first glance very specific use, but still most frequent one. In presented work we reveal different aspects of microcoordination and mobility in relation with mobile phone. And finally in the empirical part these aspects are presented based on results of research.

Key words: microcoordination, mobility, mobile telephony

Kazalo

1	Uvod	7
2	Razvoj mobilne telefonije.....	10
3	Mikrokoordinacija	18
3.1	Mikrokoordinacija in urbano okolje	22
3.2	Mikrokoordinacija z mobilnim telefonom.....	24
4	Mobilnost in mikrokoordinacija	26
4.1	Koncept mobilnosti	27
4.2	Prostorska mobilnost	28
4.3	Časovna mobilnost	29
4.4	Mobilnost javnega in zasebnega.....	30
5	Mikrokoordinacija in posameznikov vsakdanjik.....	33
6	Empirični del	38
6.1	Opis vzorca in zbiranje podatkov	38
6.2	Raziskovalni okvir	40
6.3	Analize in rezultati	41
6.3.1	Dosegljivost	41
6.3.2	Organizacija časa	44
6.3.3	Pogostost rabe za pogovore o različnih zadevah.....	47
6.3.4	Mikrokoordinacija	51
7	Zaključek	57
8	Literatura	60
9	Priloge.....	64
	Priloga A: Odnos anketirancev do neprestane dosegljivosti	64
	Priloga B: Odnos anketirancev do organiziranosti	64
	Priloga C: Pogostost uporabe za namen koordinacije (mikro- in hiper-).....	65
	Priloga Č: Primerjava povprečij po starostnih skupinah	66
	Priloga D: Primerjava povprečij glede na zakonski stan.....	68
	Priloga E: Primerjava povprečij glede na pogostost jemanja telefona s seboj	68

Kazalo slik in tabel

Slika 2.1: Odnos med uporabniki in ponudniki	11
Slika 2.2: Primer rabe zgodnjih mobilnih telefonov	12
Slika 2.3: Lastništvo mobilnega telefona v Sloveniji po spolu (v %)	17
Slika 5.1: Povezava med uporabo mobilne/stacionarne telefonije in potovanjem	36
Slika 5.2: Število klicev glede na del dneva (ure)	37
Slika 6.1: Odnos do dosegljivosti glede na spol anketirancev	41
Slika 6.2: Odnos do dosegljivosti glede na starost anketirancev	42
Slika 6.3: Odnos do dosegljivosti glede na izobrazbo anketirancev	43
Slika 6.4: Organiziranost glede na spol anketirancev	44
Slika 6.5: Organiziranost glede na starost anketirancev	45
Slika 6.6: Organiziranost glede na izobrazbo anketirancev	46
Slika 6.7: Pogostost uporabe rabe za pogovore o različnih zadevah glede na spol	48
Slika 6.8: Pogostost uporabe rabe za pogovore o različnih zadevah glede na starost	49
Slika 6.9: Pogostost uporabe rabe za pogovore o različnih zadevah glede na izobrazbo	50
Tabela 2.1: Število uporabnikov mobilne telefonije po evropskih državah	15
Tabela 6.1: Opis vzorca – sociodemografski podatki	39
Tabela 6.2: Povprečna starost anketirancev	39
Tabela 6.3: Opisne statistike indikatorjev, izbranih za posredno merjenje mikrokoordinacije	51
Tabela 6.4: Faktorske uteži in komunalitete po indikatorjih, ki merijo mikrokoordinacijo	52
Tabela 6.5: Izvedeni spremenljivki – osebna mikrokoordinacija in mikrokoordinacija družine – osnovne opisne statistike	52
Tabela 6.6: Razlike povprečij izvedenih spremenljivk na različnih socio-demografskih spremenljivkah	54

1 Uvod

*"Tehnologije so priložnost,
ki jo posameznik preprosto lahko sprejme ali ne,
jo morda prilagodi, predvsem pa izkoristi,
da bi dosegel določene cilje"
(Fortunati 2005, 9).*

V obdobju, ko se na področju informacijsko komunikacijskih tehnologij vsakodnevno srečujemo z novosti in izboljšavami, se pomena in revolucionarnosti mobilnega telefona skoraj ne zavedamo več. Postal nam je samoumeven, brez njega ne gremo nikamor in ga imamo stalno na doseg roke. Mnogim zagotavlja občutek varnosti, saj v primeru nepredvidenega dogodka lahko pokličejo na pomoč. Spet drugim predstavlja neke vrste orodje, s katerim si organizirajo in koordinirajo svoje profesionalne ter zasebne aktivnosti. Življenja brez mobilne telefonije in ostalih, z njo povezanih tehnologij, si danes ni mogoče več predstavljati, postavlja se vprašanje, kako smo v preteklosti sploh živeli brez njih (Roos v Geser 2004, 5).

Ena pomembnejših možnosti, ki jih ponuja mobilna telefonija je možnost mikrokoordinacije. Pojem označuje funkcionalno rabo mobilnega telefona za namen dogovarjanja in usklajevanja aktivnosti posameznikov ne glede na to, če so te aktivnosti že v teku oziroma naj bi se te zgodile v zelo kratkem časovnem roku (de Souza e Silva 2004). Mobilnost pa tu nastopa kot tista lastnost mobilnega telefona, ki mikrokoordinacijo sploh omogoča in jo dvigne na višji nivo. Ko omenjamo mobilnost, predvsem mislimo na mobilnost mobilnega telefona kot naprave in mobilnost storitev, ki jih mobilni telefon v sebi združuje.

Mobilna telefonija je, kljub dejstvu da je v sodobnem svetu ena najbolj razširjenih in najpogosteje uporabljenih informacijsko komunikacijskih tehnologij, šele na prelomu stoletja pritegnila širšo pozornost sociologov. Očitno je bila zaradi svoje inertnosti enostavno zanemarjena in spregledana. Raziskovanje tega področja so pričele predvsem telekomunikacijske družbe, ki so ponujale storitev mobilne telefonije (primer Telenor in Rich Ling), predvsem z namenom analiziranja trga in oblikovanje ponudbe storitev za uporabnike.

Ena bolj obsežnih raziskav s področja mobilne telefonije v Sloveniji je bila raziskava RIS-IKT (RIS 2005), katera je bila opravljena leta 2005, ki je zajemala različne sklope o uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij, poseben del je zajemal tudi področje mobilne telefonije. Na omenjeno raziskavo se bomo vrnili v empiričnem delu.

V diplomskem delu želimo raziskati koliko se uporabniki zavedajo možnosti rabe mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije. Tovrstno rabo je sicer ponujal že stacionarni telefon, vendar v precej okrnjeni obliki, saj mu je manjkala mobilnost, ki pa je bistvenega pomena za mikrokoordiniranje. Zanima nas do kakše mere se uporabniki te prednosti zavedajo in koliko koristijo ta potencial, ki ga mobilni telefon ponuja. Zanima nas namreč, v kolikšni meri posamezniki dejansko izkoriščajo potencial mobilnega telefona za načrtovanje in usklajevanje svojih vsakdanjih aktivnosti, kdo so ti uporabniki in kakšni zunanji dejavniki vplivajo na uporabo mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije.

Najprej si bomo ogledali kako je potekal razvoj mobilne telefonije od njenega začetka pa vse do mobilnega telefona kot ga poznamo danes. Pogledali si bomo stanje v Sloveniji in ga primerjali z drugimi evropskimi državami.

V nadaljevanju bomo skušali predstaviti na ravni teoretske razprave različne definicije mikrokoordinacije in mobilnosti, predvsem pa izpostaviti posameznika kot osrednji predmet zanimanj in analizirati odnos med posameznikom in mobilnim telefonom.

Skozi empirični del bomo na na podlagi podatkov iz raziskave RIS-IKT 2005 poiskali odgovore na vprašanja, ki smo si jih zastavili zgoraj in na morebitna dodatna, ki se nam bodo porodila skozi teoretsko razpravo.

Če se vrnemo na uvodno misel, mobilni telefon je tehnologija, ki jo posameznik lahko sprejme ali ne, morda prilagodi, predvsem pa izkoristi za doseganje določenih ciljev (Fortununati 2005). Ta misel nam predstavlja rdečo nit skozi diplomsko delo, kjer nam *cilj* predstavlja mikrokoordinacija.

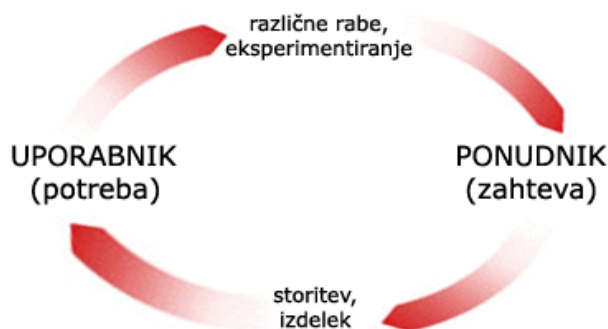
2 Razvoj mobilne telefonije

Kljub kratkotrajni množični uporabi mobilne telefonije, je le-ta danes ena najbolj razširjenih informacijsko komunikacijskih tehnologij, in si brez nje ne znamo več predstavljati življenja in komunikacije. Je orodje, ki posamezniku po eni strani omogoča organizacijo in koordinacijo svojih dejavnosti, tako v javnem kot zasebnem življenju, po drugi strani pa omogoča tudi vzdrževanje in navezovanje novih stikov

Mobilna telefonija predstavlja evolucijsko naslednico stacionarne telefonije (Gergen v Petrič 2007, 120). Mobilni telefon je telekomunikacijska naprava, ki ima osnovne zmožnosti stacionarne telefonije, njena bistvena prednost je popolna prenosnost. Sam pojem telefon (grš.: tele = daleč stran in phone = glas) tako pomeni prenos glasu na daljavo, ki je pri mobilni telefoniji brezžičen. Vendar pa mobilna telefonija ne omogoča le prenos glasu oziroma zvoka, današnji mobilni telefoni podpirajo tudi storitve SMS (sistem za pošiljanje kratkih sporočil), paketni oziroma širokopasovni prenos podatkov, zajemanje slik, zvoka in videa, predvajanje glasbe, navigacijo, ...

"Vpliv novih tehnologij je potrebno razumeti kot dinamičen proces med namerami oblikovalcev in proizvajalcev na eni strani in načini uporabe, eksperimentiranja uporabnikov na drugi strani" (Crabtree in drugi 2003, 2). Na eni strani ponudniki ustvarijo potrebo, ki jo uporabnik lahko zadovolji le z mobilnim telefonom oziroma njegovo uporabo. Uporabnik ustvarja nove zahteve po dodatnih storitvah in novih napravah (slika 2.1).

Slika 2.1: Odnos med uporabniki in ponudniki

Čeprav se je mobilna telefonija množično razširila šele v obdobju zadnjih desetih let, pa je ideja mobilne telefonije je veliko starejša, kot bi si povprečen uporabnik predstavljal. Težnje po brezžični telefoniji so se pojavile konec 19. stoletja, ko je Heinrich Hertz leta 1888 odkril možnost prenosa elektromagnetnih valov med oddajnikom in sprejemnikom po principu radijskega signala. Izum radia (Gugliermo Marconi) je postavil osnove mobilne komunikacije. (Wikipedia 2008). Osnove telefonije segajo v leto 1876, ko je Graham Bell patentiral stacionarni telefon.

V komercialno uporabo je mobilna tehnologija prišla leta 1947, ko je AT&T na avtocesti med Bostonom in New Yorkom omogočal radio – telefonijo, telefonijo na tehnologiji radijskega signala (Lacohee in drugi 2003). Vendar tehnologija takrat ni bila komercialno uspešna, ker je bila namenjen zgolj ozkemu krogu uporabnikov, to ekskluzivnost pa so zagotavljali z visokimi cenami storitev, ki pa so bile deloma posledica stroškov zagotavljanja infrastrukture in omejitev same tehnologije.

Prvi primeri mobilnih telefonov so bili namenjeni izključno uporabi v avtomobilih. Njihova velikost in ogromna poraba energije sta, poleg visoke cene, zavirali širše zanimanje za njihovo uporabo. Sredi šestdesetih let so velikost in porabo energije z uporabo tranzistorjev sicer zmanjšali, a je bila naprava še vedno velika kot manjši kovček in še vedno omejena na uporabo v avtomobilu (Lacohee in drugi 2003).

Slika 2.2: Primer rabe zgodnjih mobilnih telefonov

Vir: Lacohee in drugi 2003

V istem časovnem obdobju so številne države razvijale svoje sisteme mobilne telefonije. Leta 1969 so skandinavske države Danska, Norveška, Švedska in Finska skupaj vzpostavile sistem NMT (Nordic Mobile Telephone), kateri je imel leta 1981 samo na Švedskem več kot 20.000 uporabnikov. Podobno kot drugod, je bila tudi tu uporaba omejena predvsem na službene potrebe, največ je bilo med njimi prevoznikov. Šele v letu 1987 jih je bilo nekaj prodanih za privatno uporabo (Lacohee in drugi 2003). Omrežje NMT je bilo vzpostavljeno tudi v Sloveniji in sicer od julija 1991, ki pa je bilo zaradi pomanjkanja novih NMT telefonov, mrežne opreme ter nezanimivosti za nove uporabnike, ukinjeno konec leta 2005.

Skupina evropskih držav je v osemdesetih letih razvijala drugo generacijo mobilne telefonije, sistem, ki bi omogočal enoten standard. Tako je bil proti koncu osemdesetih v Evropi predstavljen globalni sistem za mobilne telekomunikacije (global system for mobile telecommunication) – GSM (Lacohee in drugi 2003). V primerjavi s standardom NMT, naj bi digitalna omrežja GSM zagotavljala bolj kakovostno in varno komunikacijo, ki bi omogočala še dodatne storitve (prenos podatkov, kratka sporočila, gostovanje uporabnikov v drugih omrežjih).

Predvsem pa so k množični uporabi mobilne telefonije v devetdesetih letih pripomogli tehnične izboljšave, in sicer miniaturizacija telefona in zmogljivejše baterije (Agar v Lacohee in drugi 2003), poleg teh lastnosti, pa tudi relativno enostavna uporaba, prilagojena otrokom, hendikepiranim ljudem in drugim marginalnim skupinam (Geser v Oblak-Črnič 2007). "V Sloveniji naj bi poleg praktičnosti, močan učinek na naglo razširjenost mobilnih telefonov, imelo tudi hitro poslovenjenje različnih mobilnih storitev..." (Trček v Oblak-Črnič 2007, 90).

Kopomaa (Kopomaa v Lasen 2004) širjenje mobilne telefonije in "družbe mobilne telefonije" definira v tri obdobja:

1 – razredni trg (ang. class market) (1975-1990), obdobje, ko so mobilni telefoni še redki zaradi visokih cen naprave in storitev, uporabljajo jih predvsem predstavniki podjetij, ki delajo na terenu;

2 – masovni trg (ang. mass market) (1990-1995), obdobje, ko mobilni telefoni postanejo osebna dobrina za množice, nove tehnologije in nizke cene povečujejo njegovo popularnost;

3 – raznovrstni masovni trgi (ang. diversified mass markets) (1995-), obdobje, ko so mobilni telefoni oblikovani za različne skupine z različnimi življenjskimi stili. Zgolj imeti mobilni telefon ni dovolj, poudarek je na osebnosti in personalizaciji same naprave.

Trg mobilne telefonije je danes visoko specializiran in fragmentiran. Penetracija mobilne telefonije je v razvitih državah in državah v razvoju že dosegla svoj maksimum. Dejstvo je, da mobilna telefonija ni več "nova" tehnologija in je svoj preboj doživela dokaj pozno, vendar pa je v kratkem času prešla iz tehnologije namenjene majhnemu krogu uporabnikov v množično uporabo širših množic. V Veliki Britaniji se je ta preboj zgodil med leti 1998 in 2001, ko je število uporabnikov poraslo z 27% na 73% populacije (Holloway v Crabtree in drugi 2003).

Ta "točka preboja" se med državami razlikuje in je odvisna od socio-ekonomskih razmer ter konkurence na trgu mobilne telefonije. Opazen je kombiniran učinek različnih faktorjev (bistveno znižani stroški uporabe, izpopolnjena oblika mobilnih telefonov, predstavitev predplačniških razmerij in močne oglaševalske kampanije). V Sloveniji je prišlo do pospešene difuzije mobilnih telefonov po letu 1997, zaradi podobnih razlogov kot v tujini. Uporabnike sta k temu spodbudila predvsem nizka nabavna cena aparatov in možnost predplačniških razmerij, s katero so dobili popoln nadzor nad porabo sredstev.

Tabela 2.1: Število uporabnikov mobilne telefonije po evropskih državah

	(v 000)					Delež znotraj držav EU (%)	Povprečna letna rast (%)	Sprememba (%)	Število uporabnikov na 100 prebivalcev	
	1997	2003	2004	2005	2006				2006	2006/1997
EU-27	55.544	379.918	424.31	472.087	520.094	100	32,3	10,2	12	106
EU25	55.305	369.344	409.253	452.492	494.422	95,1	31,5	9,3	12	107
EU15	52.496	323.657	353.712	387.155	418.536	80,5	29,6	8,1	14	107
BE	974	7.779	8.461	8.808	9.383	1,8	32,7	6,5	10	89
BG	37	3.534	4.842	6.241	8.253	1,6	96,6	32,2	0	107
CZ	521	9.709	10.783	11.775	12.753	2,5	49,1	8,3	5	124
DK	1.444	4.767	5.167	5.449	5.830	1,1	19,1	7	27	107
DE	8.276	64.800	74.316	79.300	85.700	16,5	33,9	8,1	10	104
EE	144	1.050	1.257	1.444	1.579	0,3	34,9	9,3	10	117
IE	533	3.400	3.800	4.213	4.700	0,9	31,3	11,6	15	112
EL	938	8.936	9.324	10.260	10.980	2,1	36	7	9	99
ES	4.041	37.220	38.647	42.713	46.169	8,9	35,6	8,1	10	106
FR	5.817	41.702	44.544	48.088	51.663	9,9	31,4	7,4	10	82
IT	11.738	56.770	62.750	71.500	78.571	15,1	26,8	9,9	21	134
CY	92	552	658	783	868	0,2	32,4	10,9	14	113
LV	76	1.220	1.537	1.872	2.184	0,4	52,2	16,7	3	95
LT	151	2.102	3.051	4.353	4.718	0,9	53,8	8,4	4	139
LU	67	539	646	720	714	0,1	34,4	-0,8	16	155
HU	706	7.945	8.727	9.320	9.966	1,9	39,2	6,9	7	99
MT	18	290	308	325	347	0,1	44,8	6,8	5	86
NL	1.717	13.491	14.821	15.834	18.400	3,5	34,5	16,2	11	113
AT	1.160	7.095	7.991	8.670	9.257	1,8	29,6	6,8	15	112
PL	812	17.401	23.096	29.166	36.758	7,1	61,1	26	2	96
PT	1.507	9.354	9.773	11.640	12.226	2,4	29,9	5	15	116
RO	202	7.040	10.215	13.354	17.419	3,3	74,6	30,4	1	81
SI	92	1.739	1.849	1.759	1.820	0,3	45,2	3,5	5	91
SK	197	3.679	4.275	4.540	4.893	0,9	49,4	7,8	4	91
FI	2.092	4.747	4.999	5.385	5.679	1,1	13,3	5,5	41	108
SE	3.169	8.801	8.785	9.104	9.607	1,8	14,9	5,5	36	106
UK	9.023	54.256	59.688	65.471	69.657	13,4	29,1	6,4	15	115
CH	1.044	6.189	6.275	6.834	7.431		27,8	8,7	15	100
IS	66	279	290	304	323		22	6,3	24	108
NO	1.677	4.061	4.525	4.755	5.041		14,7	6	38	109
HR	120	2.551	2.842	3.650	4.395		56,8	20,4	3	99
TR	1.610	27.888	34.708	43.610	52.663		54,6	20,8	3	73

Vir: Fickinger in Lumio 2008

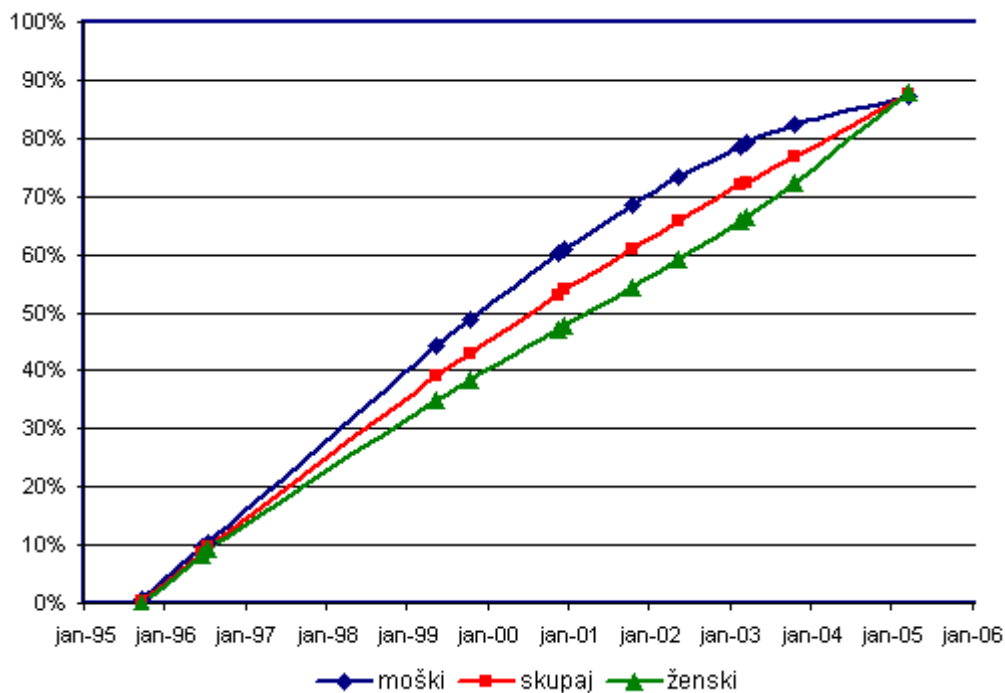
Iz zgornje tabele (tabela 2.1) lahko razberemo, da je bilo v letu 1997 v Sloveniji bistveno manj uporabnikov (5 na 100 prebivalcev) kot je znašalo povprečje v državah Evropske Unije (14 na 100 prebivalcev). Delež uporabnikov se je nato naglo povečeval, kar je pomenilo višjo stopnjo letne rasti števila uporabnikov kot v ostalih članicah EU. Kasneje se rast zaradi majhnosti trga umirila in tako porast števila uporabnikov med letoma 2005 in 2006 znaša 3,5 odstotka, kar je precej manj od povprečja EU (10,2 %).

Iz tabele je tudi lepo razvidna "prednost" skandinavskih držav pri difuziji mobilne telefonije v družbi. V letu 1997 je imela Finska 41 uporabnikov na 100 prebivalcev, sledile pa so ji ostale skandinavske države, Norveška (38), Švedska (36) in Danska (27), od ostalih evropskih držav jim je bila še najbližje Italija (21). Med državami z zelo nizko penetracijo mobilne telefonije najdemo predvsem tranzicijske države, med katerimi še posebej izstopa Bolgarija, ki je imela v letu 1997 1 uporabnika mobilne telefonije na 100 prebivalcev, sledijo Romunija (1), Poljska (2), Latvija (3), Litva in Slovaška (4), Češka, Malta in Slovenija (5),...

Razlogov za tako velik razkorak med evropskimi državami je več in se razlikujejo od države do države. Visoko penetracijo mobilne telefonije v skandinavskih državah v obdobju, ko se je v ostalih državah po Evropi ta šele začela širiti, lahko pojasni dejstvo, da so te države že konec šestdesetih let vzpostavile prvo generacijo mobilne telefonije – NMT. V državah Zahodne in Srednje Evrope je zaživela šele druga generacija mobilne telefonije – GSM v letu 1991. Razlogi za nizko uporabo mobilnih telefonov v tranzicijskih državah so različni. Gre predvsem za države bivšega socialističnega bloka,, kjer so bila telekomunikacijska podjetja povečini v državni lasti in se je tržna struktura bistveno razlikovala od ostalih evropskih držav.

Zadnjo večjo raziskavo s področja mobilne telefonije v Sloveniji – RIS-IKT 2005 je izvedel Center za metodologijo in informatiko (CMI) v sodelovanju s statističnim uradom (SURs) v okviru projekta Raba interneta v Sloveniji (RIS) sredi leta 2005.

Slika 2.3: Lastništvo mobilnega telefona v Sloveniji po spolu (v %)

Vir: RIS 2007

Kot lahko razberemo tudi iz grafa na sliki 2.3, je delež uporabnikov mobilne telefonije v Sloveniji strmo naraščal. Vidimo, da je sprva delež moških uporabnikov hitreje naraščal kot delež ženskih uporabnic, vendar je ta kasneje dosegel delež moških uporabnikov.

3 Mikrokoordinacija

*"Potreba po koordinaciji aktivnosti
je osnovna družbena funkcija"
(Ling in Yttri 2002, 5).*

Ko govorimo o mobilni telefoniji kot o družbenem pojmu, govorimo o vlogi, ki jo ta igra v družbi, ne pa o posledicah, ki jih ima oziroma predstavlja za družbo. Mobilna telefonija je strogo gledano sicer ena izmed informacijsko komunikacijskih tehnologij, vendar je tudi del družbe, saj je nastala iz potrebe družbe, "čeprav na samem začetku leta ni vedela, kaj naj z njo" (Lasen 2002, 16).

Ling in Yttri ugotavljata (Ling in Yttri 2002), da koordinacija interakcij večjim družbenim institucijam predstavlja večji del njihovih aktivnosti. Koordinacija je bistvenega pomena na primeru transporta, še posebej v primeru sodobnih urbanih okolij. Vse to pa je bilo močno odvisno od sprememb v učinkovitosti komunikacije, še posebno v zadnjem času z razvojem mobilne telefonije. Kot povzame Oblak-Črničeva (Oblak-Črnič 2007, 90), mobilni telefon poleg občutka večje varnosti "omogoča lažjo in poenostavljeno koordinacijo posameznikov v prostorsko razpršeni in časovno zahtevni dinamiki vsakdanjega sveta".

Ling koncept koordinacije razgradi na več dimenzij; (1) število ljudi ,vključenih v aktivnost, (2) čas med planiranjem aktivnosti in njeno izvedbo, (3) stopnja simultanosti in kolokacije planiranih aktivnosti. Nadalje ugotavlja, da je poleg teh dimenzij, pomemben dejavnik razmerje družbene moči udeleženih v aktivnosti (Ling 2004).

Število ljudi, ki so vključeni v neko aktivnost, se lahko močno razlikuje. Tako lahko koordinacija poteka med dvema posameznikoma, manjšo skupino ljudi ali pa med maso ljudi. Za prva dva primera je mobilna telefonija še primeren medij za koordinacijo, medtem ko za dogodke, v katere so vključene mase ljudi, takšen način koordinacije ni več primeren, predvsem ne več v obliki govornega sporočanja, temveč v obliki tekstovnih sporočil, kot so SMS ali MMS sporočila.

Čas oziroma dolžina obdobja med planiranjem neke aktivnosti in njeno izvedbo je lahko različno dolga. Lahko traja le nekaj trenutkov, na primer, ko želimo nekoga srečati že v naslednjem trenutku, vmes lahko preteče nekaj ur, dni, lahko pa je to obdobje tudi daljše in se razteza na več let. Mobilna telefonija je predvsem primerna za koordinacijo znotraj krajšega obdobja med načrtovanjem in izvedbo aktivnosti, medtem ko je na primer za obdobje nekaj let, bolj primeren kak drug način koordinacije.

Planirane aktivnosti so lahko obenem simultane in kolocirane (skupina prijateljev se dogovori za srečanje ob kavi v določenem lokalu) ali pa si sledijo druga drugi in se odvijajo na različnih lokacijah (prijatelja se dogovorita, da, ko se prvi vrne s kave v stanovanje, drugi odide od doma). Pri koordinaciji med akterji vključenimi v aktivnost, je tudi pomembno razmerje družbene moči, ki jo ti imajo. Taki z več moči lahko večkrat prestavijo ali celo odpovejo določene aktivnosti brez kakšnih večjih posledic (šef večkrat prestavi sestanek s svojim podrejenim, katerega na koncu odpove), medtem ko drugi te moči nimajo oziroma je njihova moč precej manjša (podrejeni si česa takega ne more privoščiti).

Mikrokoordinacijo v literaturi pogosto zamenjuje koordinacija, ki sicer označuje usklajenost z določenim ciljem ali namenom, predvsem pa njen instrumentalni vidik. Ling in Yttri vpeljeta pojma mikrokoordinacije in hiperkoordinacije, kjer s prvo označujeta instrumentalno rabo, z drugo pa predvsem ekspresivne rabe mobilnega telefona. Nadalje mikrokoordinacijo razlagata kot instrumentalno rabo mobilnih telefonov v povezavi z logistiko, ki jo pogojujejo demografski faktorji. Mikrokoordinacija kot pojem označuje rabo mobilne telefonije za namen dogovarjanja in usklajevanja aktivnosti in dogovorov posameznikov, ne glede na to ali so določene aktivnosti že v teku oziroma naj bi se te zgodile v zelo kratkem časovnem okviru (de Souza e Silva 2004).

Po mnenju Ling in Yttri mikrokoordinacija, ki naj bi med populacijo uporabnikov mobilne telefonije postala najbolj razširjena med odraslimi, nudi uporabniku vsaj tri možne strategije; 1) "osnovna logistika", ki jo označuje, denimo, preusmeritev poti, ki se je že začela; 2) "mehčanje časa", na primer, ko se uporabnik znajde v časovni stiski in želi nepričakovano zamudo čim hitreje sporočiti; 3) naraščajoča točnost pri najavi srečanj (Oblak-Črnič 2007, 96). Vse te naštetе strategije mikrokoordinacije pa omogočajo posamezniku optimizacijo svojega razpoložljivega časa.

Na nek bolj negativen vidik mikrokoordinacije, predvsem strategije mehčanja časa opozori tudi Bauman, ko govori o prokrastinaciji (iz lat. *crastinus*- tisto, kar pripada jutrišnjem). S tem pojmom označuje način prevzemanja aktivnega odnosa do poteka dogodkov. Prokrastinacija je zavlačevanje dogodkov oziroma prelaganje teh na jutri oziroma v prihodnost (Bauman v Tomšič 2003). Z vidika prokrastinacije ima tako posameznik z mobilnim telefonom poleg možnosti mehčanja časa in s tem optimizacijo le tega, tudi možnost za manipuliranje poteka dogodkov in odlašanje z določenimi dejavnostmi oziroma opravi.

Ling in Haddon (Ling in Haddon 2001) razlikujeta tri različna zgodovinska obdobja koordinacije mobilnosti. V prvem obdobju, obdobju pred telegrafom, je bila komunikacija na daljavo mogoča le ob fizični mobilnosti sporočevalca ali nekoga drugega, ki je fizično prenašal sporočilo skozi prostor. Hitrost prenosa sporočila je bila odvisna od oddaljenosti prejemnika in hitrosti transporta (ladja, kočija,...). V drugem obdobju, z razvojem telegrafa, je hitrost prenosa sporočila postala mnogokrat hitrejša kot fizično potovanje. Vendar je tudi ta oblika posredovanja sporočil imela nekaj omejitev. Omejena je bila predvsem na fiksno lokacijo oddajnika, potreben pa je bil tudi fizičen naslov posameznika, kateremu je bilo sporočilo namenjeno. Stacionarna telefonija ni predstavljala nekega bistvenega premika kar zadeva samo mobilnost. V zadnjem obdobju, ki smo priča danes, komunikacija ni več pogojena s fiksno lokacijo. Danes so ljudje, ki želijo vzpostaviti komunikacijo z nekom drugim, znotraj širših okvirov neodvisni od prostora oziroma lokacije, mesta. Ni jim več potrebno poznati lokacijo druge osebe, dovolj je le njihova mobilna številka.

Prednost mobilne telefonije, da s tem, ko ni več omejena na določene lokacije, omogoča uporabo telefonije za namene, za katere stacionarna telefonija prej ni bila primerna. Zanimiva je predvsem možnost, da nam ni potrebno vnaprej planirati oziroma določati fiksnih planov, ampak jih lahko še v zadnjem hipu spremenimo ali odpovemo. Mobilni telefoni nam tako omogočajo mikrokoordinacijo našega vsakdanjega življenja.

3.1 Mikrokoordinacija in urbano okolje

Hägerstrand je pred nekaj desetletji trdil, da je človeštvo "odkrilo" mesta, da bi se izognili transportu (Hägerstrand v Ling in Yttri 2002). Vendar kot danes vidimo, temu ni tako, saj se transport in mesto ne izključujeta in tudi mesta ne zmanjšujejo pomena koordinacije, kvečjemu ga, nasprotno, povečajo. Mobilni telefon je nepogrešljivo orodje posameznika za njegovo delovanje v urbanem okolju.

Komunikacija in transport sta bila vse do iznajdbe Morsovega telegrafa neločljivo povezana, saj je bila v primeru komunikacije na daljavo hitrost potovanja enaka hitrosti komunikacije. Z razvojem telegrafa in drugih telekomunikacijskih tehnologij, sta se transport in komunikacija ločila eden od drugega (Giddens v Ling in Yttri 2002). To ločevanje med komunikacijo in transportom je bila močno do še nedavnega, z razvojem mobilne telefonije pa sta si pojma spet bližje. Pred pojavom mobilne telefonije je bil posameznik, ki je bil na poti, "odrezan" od sveta, ni imel možnosti komunikacije z drugimi. Ling za te uporablja pojem "incommunicado"¹ (Ling in Yttri 2002, 5).

Prostorska razpršenost in časovno zahtevna dinamika vsakdanjega sveta označujeta okolje, v katerem se nahaja sodobna družba. Rast mest in širjenje suburbanih področij okrog mest povečujeta potrebo po koordinaciji med posamezniki, ta pa je bila v zadnjih desetletjih močno odvisna od telefonije oziroma jo je ta omogočila. Tako je nalogo koordinacije med posamezniki prevzela mobilna telefonija, predvsem zaradi lastnosti, ki pomembno razlikuje stacionarno in mobilno telefonijo, in sicer mobilnosti. (Ling in Haddon 2001). Posamezniku ni trebno več predvidevati, kje oziroma na kateri številki bo našel drugega, ob katerem času bo ta dosegljiv, ..., ampak ga preprosto pokliče.

¹ Izoliran od okolice, sveta

Mesta sama sicer res do neke mere zmanjšujejo potrebo po transportu, predvsem transport na daljše relacije, saj je v mestu vse relativno bliže. Vendar mesta zaradi svoje organizacije ustvarjajo potrebo po transportu ljudi in dobrin na vsakodnevni ravni. Tu mislimo predvsem na transport ljudi na delovna mesta, šole,... in pa transport potrošnih dobrin za oskrbo npr. trgovin. Te vsakodnevne aktivnosti narekujejo potrebo po transportu (Ling in Yttri 2002).

Razvoj mest je močno povezan z razvojem transporta, najprej so mesta hiter razvoj dosegla ob uvedbi tramvajev, kasneje vlakov in metrojev, ob prihodu avtomobila pa so se mesta razširila v ogromno konglomeracijo mest in suburbov, kakršna so danes (Ling in Yttri 2002). K preobrazbi mest je veliko prispeval tudi razvoj telekomunikacij, predvsem je pomemben telefon, saj je šele ta tehnologija omogočila, da so se mesta začela širiti tudi "navzgor" in ne le "navzven". Kot ugotavlja Townsend: "...nemogoče si je predstavljati nebotičnike brez telefona – dvigala ne bi prenesla števila sporočil, katera bi potovala preko kurirjev iz nadstropja vsako sekundo, vsako minuto in vsako uro delovega dne" (Townsend 2000, 87).

V 60. in 70. letih prejšnjega stoletja je mesta zajel proces deurbanizacije, ljudje so se začeli izseljevati iz središča mest na obrobje mest, kjer so se oblikovali tako imenovani suburbii. Vzporedno s tem procesom je potekal razvoj notranjih mest (ang. inner city) kot poslovnih središč s storitvenimi dejavnostmi. Na robu mest so se oblikovala tudi nakupovalna središča, ki zasedajo ogromne površine in so zaradi dostopnosti blizu avtocest oziroma obvoznic (van der Land 1998).

Takšna preobrazba mest je močno spremenila tudi vzorce gibanja posameznika po mestu oziroma med mestom in primestjem. Spremenil se je sistem javnega transporta, ki ni bil omejen zgolj na samo mesto, temveč je vključil tudi primestje. K največji spremembi teh vzorcev je pripomogla ravno avtomobilizacija. Avtomobili so omogočili potovanje znotraj mesta, med mestom in primestjem neodvisno od časovnih okvirjev.

Neodvisnost od časovnih okvirjev je velikokrat zgolj navidezna. Sprememba v strukturi mest je močno vplivala na osebno interakcijo med ljudmi. Z novimi možnostmi transporta tako ljudje niso omejeni le na določeno lokacijo, ampak imajo možnost interakcij tudi z ljudmi iz drugih delov mesta in drugih mest. S tem pa postane pomembna, bolj kot pred transformacijo mest, koordinacija aktivnosti dveh posameznikov, kjer igra telekomunikacija glavno vlogo.

Z razvojem mobilne telefonije postane usklajevanje oziroma mikrokoordinacija še učinkovitejša. Z mobilnim telefonom odpade še točnost dogovora, saj ga lahko v vsakem trenutku prestavimo, ne glede na to, kje smo v tistem trenutku, ali pa ga v skrajnem primeru lahko tudi odpovemo, recimo zaradi nepredvidenih dogodkov, ki so se zgodili v vmesnem času. Mobilnega telefona nam poleg prednosti, da lahko vsak trenutek spreminjamo dogovore, odpira že omenjeni negativni vidik, saj nam omogoča tako tudi zlorabo možnosti mikrokoordiniranja. Mobilni telefon je tako bistveno povečal negotovost dogovorov, saj se ti lahko vsak trenutek spremenijo (Garcia-Montes 2006).

3.2 Mikrokoordinacija z mobilnim telefonom

Poleg vloge, ki jo imajo mobilni telefoni za varnost posameznika, je najbolj pomembna funkcija širše koordinacije oziroma bolj natančno, mikrokoordinacija vsakdanjega življenja (Ling in Yttri 2002). Za koordinacijo naših vsakodnevnih aktivnosti sta bistvenega pomena čas in njegovo merjenje (ang. timekeeping) (Ling 2004), poleg časa pa je pomembna tudi lokacija v prostoru.

Ling možnost mobilnega telefona, da nekomu omogoči komunikacijo kjerkoli in kadarkoli kot eno od pravih inovacij, ki jih združuje mobilni telefon. Prav ta lastnost omogoča koordinacijo različnih področij vsakdanjega življenja. Tu gre celo dalje in trdi, da je to dimenzija mobilne telefonije, ki bo imela največji vpliv na družbo (Ling 2002).

Mnoge raziskave stacionarne telefonije so pokazale, da se primarno uporablja za instrumentalne namene, kot na primer za koordinacijo. LaRose je na podlagi makroanalize raziskav, narejenih v Franciji, Nemčiji, na Japonskem, Koreji in ZDA, odkril, da je med dvema tretjinama in tremi četrtinami vseh klicev povezanih z instrumentalno rabo, predvsem za dogovarjanje in potrjevanje srečanj ter dogodkov. (Ling 2004).

Tu pa gre mobilna telefonija še korak, ali bolje rečeno, naredi skok naprej. Omogoča planiranje in spreminjanje obstoječih planov aktivnosti ob vsakem času, ne glede, kje se smo v tistem trenutku. Kot že velikokrat omenjeno, je prednost predvsem neodvisnost od neke fiksne, določene lokacije. Kot pravi Ling: "... uporaba mobilnih telefonov pomeni, da nam ni potrebno biti na določeni postaji, vozlišču, ali specifični geografski lokaciji, da bi sprejeli informacijo" (Ling 2002, 9). Mogoče še bolj pomembno, ni nam potrebna informacija o lokaciji osebe, katero želimo doseči. Oboje zgoraj omenjeno, nam omogoča večjo učinkovitost načrtovanja in nam olajša opravljanje vsakodnevnih nalog.

Kot že večkrat omenjeno, je raba mobilne telefonije za namen mikrokoordinacije instrumentalna raba, ki je "zavezana bolj praktičnim, funkcionalnim delovanjem, kar se kaže v preprostih dogovorih. Kratka SMS sporočila so znotraj instrumentalnih vzorcev zgolj nekaj, kar potrebujemo in nimajo druge dodane vrednosti. Ravno tako so kratki, konkretni dogovori brez emocionalne vsebine primer "skrbi na daljavo", ki delujejo instrumentalno" (Oblak-Črnič 2007, 95). Pri rabi mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije se osredotočamo predvsem na osnovno funkcionalnost mobilnega telefona kot orodja za medosebno komuniciranje, pogovore in SMS sporočila. Ostalih funkcionalnosti, ki jih mobilni telefon danes kot večnamenska naprava združuje v sebi, ne bomo problematizirali, saj so še v "turbolentni fazi razvoja" (Vehovar 2007, 2) in jih uporablja le del populacije uporabnikov mobilne telefonije.

4 Mobilnost in mikrokoordinacija

Največkrat omenjana sposobnost oziroma lastnost mobilnih telefonov je, da nam pomagajo premagovati prostorske okvire in razdalje, ob tem pa je na drugi strani pomembno, da nam pomagajo pri tudi časovni koordinaciji (Townsend 2000). Ko primerjamo stacionarno in mobilno telefonijo, je razlika med njima jasna – mobilnost, ki je v tem kontekstu predvsem prostorska. To pomeni, da sama komunikacija ni več omejena na določene lokacije v prostoru, temveč le še na določene osebe. Da z nekom vzpostavimo kontakt preko mobilnega telefona, nam ni potrebno poznati več njegovega domačega oziroma naslova delovnega mesta oziroma mesta, kjer se v določenem trenutku nahaja, temveč le številko mobilnega telefona.

Mobilni telefon je "nomadski predmet", podobno kot prenosni računalnik, walkman,...., ki nas osvobajata odvisnosti od neke lokacije, prostora. Tako mobilni telefon postane kot tak "virtualno" mesto oziroma lokacija, kjer se lahko doseže lastnika mobilnega telefona, ne glede na to, kje se v tistem trenutku dejansko nahaja (Lasen 2004). Podobne lastnosti našteje tudi Kopomaa, ki mobilni telefon označi kot osebno napravo, ki uporabnikom omogoča dvigniti njihovo mobilnost in dostopnost na višji nivo (Kopomaa v Lasen 2004).

Z mobilno telefonijo je povezanih več vrst mobilnosti; mobilnost uporabnika, mobilnost mobilnega telefona in mobilnost samih storitev, ki so dosegljive iz različnih lokacij (Lasen 2004). Prav vsi ti trije tipi mobilnosti hkrati omogočajo rabo mobilnega telefona za lažjo mikrokoordinacijo. Vendar, če gledamo na mobilnost s stališča mikrokoordinacije, se s pojavom mobilne telefonije mobilnost uporabnika ni spremenila. Bistveni komponenti sta mobilnost mobilnega telefona in storitev, saj predvsem ti dve omogočata rabo za namen mikrokoordinacije.

Mobilnost ima poleg vseh pozitivnih strani tudi svoje slabosti. Najbolj pogosto omenja problem indiferentnosti posameznika do različnih družbenih problemov, v povezavi z lokacijami, kot so njegova soseska ali delovno mesto (Kakihara 2002).

4.1 Koncept mobilnosti

Koncept mobilnosti je sociološko gledano precej širok, ki se v osnovi deli na prostorsko (ang. spatial) in družbeno mobilnost (Kaufmann in drugi 2004). Vendar je ta delitev mogoče preveč ostra, saj obstaja več vrst mobilnosti, ki jih ne moremo uvrstiti niti v prvo niti v drugo kategorijo. V diplomskem delu same mobilnosti ne bomo preveč problematizirali, le izpostaviti želimo rabo mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije tudi z vidika mobilnosti.

Pojav oziroma izum mobilne telefonije je bil, kot že omenjeno, je bil posledica večih teženj in pa procesov, ki so se sočasno odvijali v družbi. "Mobilnost ljudi, informacij ali kapitala je pogosto interpretirana kot proces, ki se odvija znotraj konteksta globalizacije in tehnoloških sprememb. V tem kontekstu je mobilnost predpogoj in posledica sprememb ekonomske strukture v visoko industrializiranih državah" (van der Land 1998). Mobilnost je v 20. stoletju eksponentno naraščala, zlasti od sedemdesetih naprej, kar sovpada s prehodom iz fordizma v post-fordizem. Globalizacija, avtomatizacija proizvodnje in porast zaposlovanja v storitvenem sektorju so le nekatere lastnosti te faze ekonomskega prestrukturiranja (van der Land 1998).

Da je prav sprememba ekonomske strukture eden od razlogov za tako drastično povečanje mobilnosti, ugotavlja tudi Kaufmann (Kaufmann in drugi 2004) in k temu dodaja, da so predvsem tehnološki razvoj in napredek na področju logistike občutno spremenile in povečale hitrost "prenosa" konkretnih in abstraktnih entitet². Učinkovitost in hitrost sta skrčila prostor in čas. Posledice na družbenem, kulturnem, ekonomskem in političnem področju, ki jih je za sabo pustila ta "kompresija" prostora in časa, so postale pomembna tema za sociologe. Harvey pravi, "...da smo v zadnjih dveh dekadah priča intenzivni kompresiji časa-prostora, ki ima razkrojevalen učinek na politično-ekonomske prakse, na razmerje razredne moči, kot tudi na kulturno in družbeno življenje" (Harvey 1990).

² entitete: (osebe, predmeti, informacije)

Če se sedaj vrnemo na posameznika in mobilne tehnologije, ki mu omogočajo prostorsko-časovno mobilnost, in skušamo omejiti razsežnost pojma mobilnosti, pride za nas v poštev mobilnost, ki jo predstavlja posameznik, neodvisen od geografskih ovir. Posameznik, ki potuje naokrog, neodvisen od geografskih ovir, še ne predstavlja bistva pomena "biti mobilen". Kot ugotavlja Kakihara, je pomembna povezava z interakcijo, v kateri je ta posameznik z ostalimi v njihovem družbenem življenju in tudi predlaga razširitev koncepta mobilnosti na naslednje dimenzije interakcije: prostorska, časovna in kontekstualna (Kakihara 2002).

4.2 Prostorska mobilnost

Prostorska mobilnost se je v dvajsetem stoletju z razvojem avtomobilizacije, turizma in poslovnega potovanja močno povečala. Turizem danes globalno zaposluje 10 % delovne sile in tudi toliko prispeva k skupnemu BDP-ju (Kakihara 2002). To so predvsem vidiki fizične (telesne) mobilnosti v prostoru. Razvoj mobilnih informacijsko komunikacijskih tehnologij in njihova difuzija v družbi pa je to prostorsko mobilnost le še stopnjevala, zaradi česar je potreba po mikrokoordinaciji vse večja.

Prostorska mobilnost pa ne zajema le fizičnega potovanja v prostoru. Kot razlaga Urry, so v moderni družbi še drugi vidiki prostorske mobilnosti, med katere prištevajo mobilnost predmetov, mobilnost simbolov in mobilnost prostora (Urry v Kakihara 2002).

Mobilnost predmetov je močno prepletena in povezana z mobilnostjo posameznika, predvsem mobilne tehnologije, ki so razvite z namenom, da potujejo s posameznikom. Prvi tak primer mobilnega predmeta je Sony-ev Walkman, ki je osrednji element mnogih socioloških študij. Namenjen je gibanju, je nekakšen "podaljšek kože" (du Gay in drugi v Urry 2006, 369). Danes je podobno z mobilnim telefonom. Ne predstavlja nam nekega tujka, ki bi ga morali nositi s seboj, saj je mobilni telefon postal del nas, del našega telesa.

Drug vidik prostorske mobilnosti je mobilnost simbolov v prostoru. Kakihara navaja primer sistema satelitske televizije, ki v trenutku posreduje zvok in sliko milijardam ljudi po svetu (Kakihara 2002). Podobno tudi internet omogoča dostop do vsebin, ne glede, od kje dostopamo, vse, dokler imamo povezavo z internetom. Na tem področju pa gre mobilna telefonija še korak naprej, saj preko mobilnega telefona ponuja mobilni internet, kar pa omogoča še večjo mobilnost simbolov.

Mobilnost prostora, zadnji omenjeni vidik, predstavlja primer interneta, kjer težko določimo lokacijo nahajanja, ker, gre za virtualen oziroma kiber prostor. V tem prostoru ni razdalj, ni prostorskih lokacij, "...meja med "tukaj" in "tam" zbledi" (Kakihara 2002, 2). Gre za virtualen prostor, za katerega potrebujemo znanje in informacije, da se znajdemo v njem, potrebujemo namreč neke vrste "zemljevid virtualnega sveta".

4.3 Časovna mobilnost

Razvoj tehnologij je pogosto usmerjen v nudenje novih tehnologij, naprav,... ki bi povečale izkoristek časa in omogočile, da bi v enakem času naredili več. Tudi sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije stremijo k cilju, kako povečati učinkovitost dela in s tem prihranek časa.

Spremembe v organizaciji časa in njegovi strukturi je raziskoval Barley na primeru vpliva novih tehnologij na delovnem mestu (Barley 1988). V raziskovanju časovnega reda na delovnem mestu ločuje med strukturnimi in interpretativnimi vidiki časa. Med strukturne vidike uvršča lastnosti, kot so časovna umeščenost, sosledje, trajanje in stopnja ponavljanja, med interpretativne vidike pa lastnosti, ki označujejo, kako si ljudje razlagajo, predstavljajo spremembo strukturnih lastnosti.

V organizaciji posameznikovega časa nadalje Barley vpelje še dihotomijo med monohronijo in polihronijo. Monohronija označuje situacije, ko posameznik določeni dejavnosti nameni določen čas in se v tem času posveti izključno tej dejavnosti, medtem ko polihronija predstavlja situacije, ko posameznik da manj poudarka na strukturo svojega časa in dejavnostim (aktivnostim) in sprejme divergentnost oziroma prepletanje različnih dejavnosti v časovnem toku (Barley 1988).

Ob vpetosti informacijsko komunikacijskih tehnologij v najrazličnejša področja družbenega življenja, je vse bolj v porastu polihronija. To še posebno pospešujejo razne asinhronne komunikacijske tehnologije, kot so elektronska pošta, SMS sporočila, MMS sporočila ...

4.4 Mobilnost javnega in zasebnega

Mobilnost je v vsakdanjem življenju močno spremenila delitev na javno in zasebno sfero. Zdi se, da zasebno vse bolj prodira v javno. V primeru uporabnika mobilne telefonije, je tak vsak njegov zaseben pogovor v javnosti.. Vendar pa, po drugi strani, medtem ko se nahajamo v zasebni sferi (doma, na dopustu,...), lahko komuniciramo s sodelavci iz službe, ..., kar sicer uvrščamo v javno sfero. Tako se v tem primeru zdi, da javno prodira v zasebno.

Sociologi so 20. stoletje pogosto označevali kot obdobje prevlade javnega na zasebnim. Javno je prodiralo v vse pore zasebnega življenja. Vendar se že v tem stoletju srečujejo z nasprotnim problemom. V 21. stoletju se zdi, da javno izgublja na pomenu, in da področja, ki so bila prej razumljena kot javna, nadomešča oziroma zamenjuje zasebno (Sheller in Urry 2003). K temu širjenju privatnega nad zasebnim pa veliko pripomore tudi mobilna telefonija, ki uporabnikom omogoča privatne pogovore v javni sferi.

Za namen mikrokoordinacije je uporaba mobilnega telefona v javni sferi skoraj neizogibna, saj če se ne nahajamo ravno v zasebnosti doma ali sami v avtomobilu, težko govorimo o zasebnosti. Tako pogovori za usklajevanje dogodkov, srečanj ali pa obveščanja ostalih udeležencev o naši zamudi potekajo v javni sferi, na javnem prostoru. Glede na situacijo, v kateri se posameznik nahaja v določenem trenutku, se lahko nato odloča ali bo sporočilo posredoval s SMS sporočilom ali pa s klicem.

Sheller in Urry zavračata delitev na javno in zasebno kot na dve različni in medsebojno izključujoči "sferi", saj ta koncept ne zajema mobilnih odnosov, ki obstajajo med njima. Predlagata hibriden koncept javnega-in-zasebnega, kateri vključuje tako javno kot zasebno in odnos, ki vlada med njima (Sheller in Urry 2003).

Vendar "želja" po delitvi na javno in zasebno še vedno ostaja med sociologi, tudi v današnjem času. Kopomaa vidi uporabo mobilnih telefonov kot podaljšek intimne družbene sfere na račun javnega, predvsem zaradi možnosti, ker imamo lahko preko mobilnih telefonov zasebne pogovore na javnem mestu, kar naj bi predstavljalo "privatizacijo" javnega, urbanega prostora (Kopomaa v Lasen 2002). Podoben pogled kot Kopomaa na zasebno komunikacijo v sferi javnega ima tudi ameriški sociolog Richard Sennet, ki označuje vključevanje zasebnih in intimnih zadev v sfero javnega kot nekaj neciviliziranega (Lasen 2002).

Lasen tako razmišljanje označuje kot pomanjkljivo, saj pozablja na to, da so bili zasebni pogovori vedno prisotni na javnem prostoru (Lasen 2002). Vse to onemogoča neko jasno delitev na javno in zasebno, zato je bolj smiselno uporabljati pojma javno-v-zasebnem in zasebno-v-javnem, ki ju vpeljeta Sheller in Urry. Ta dva pojma ne predpostavljata nekega ostrega ločevanja med javnim in zasebnim, temveč nakazujeta na tesno povezanost enega in drugega. Gre torej za nekakšno hibridizacijo zasebnega in javnega (Sheller in Urry 2003). S tem presegata dosedanjo delitev na javno in zasebno.

Pri delitvi na javno in zasebno sfero je zanimivo, da njeni zagovorniki vedno omejujejo prostor, in že s tem pod vprašaj postavljajo sam koncept javnega in zasebnega. Ne vključujejo časa, ko se gibljemo iz enega v drugega, oziroma samega gibanja med dvema sferama, in ne obstaja vmesnega prostora oziroma sfere.

Delitev na javno in zasebno v teoriji prikrito predpostavlja prostorsko statičnost teh dveh sfer, torej ne predvideva možnosti njune mobilnosti. Vendar je v današnjem svetu veliko stvari, ki jih ne moremo uvrstiti le v javno ali le v zasebno sfero. Avtomobili, informacije, komunikacije, internet, mobilna telefonija,... vse to so hibridi javnega in zasebnega življenja (Sheller in Urry 2003).

Sheller in Urry na primeru avtomobilov in avtomobilnosti prikažeta koncept hibrida javnega in zasebnega, mobilen hibrid. Avtomobilnost rekonfigurira odnos med lokacijo (ang. place), prostorom in mobilnostjo oseb in premetov. Avto predstavlja zasebno, ki se giblje v javnem (Sheller in Urry 2003). Podobno pa lahko preslikamo uporabo avtomobilov kot primer zasebnega v javnem tudi uporabo mobilnih telefonov.

5 Mikrokoordinacija in posameznikov vsakdanjik

Vpliv mobilnih telefonov na koordinacijo posameznika v prostoru in času moramo gledati v širšem smislu, kjer v pogled zajamemo, poleg mobilnih telefonov, tudi druge sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije, nenazadnje pa tudi spremenjene družbene prakse. V delu se osredotočamo na vpliv mobilnega telefona pri spremembi teh družbenih praks in se zavedamo, da tehnologije izvirajo iz potreb družbe in ne obratno. Tako se je tudi mobilna telefonija razvila iz potrebe po komunikaciji brez odvisnosti od prostora, le ta pa je vplivala na nadaljnji razvoj družbe.

Mobilno telefonijo in njene implikacije na družbo moramo analizirati oziroma proučevati znotraj širšega okvirja sodobne, postmoderne družbe, ki jo označujemo tudi kot globalizirano (Fortunati 2005). Osnovne poteze te družbe so "...konec velikih zgodb in kolektivnih ideologij, fragmentacija žanrov in okusov, naraščajoča raznolikost ponudbe in povpraševanja po blagu in storitvah, zaton industrijske družbe kot prevladujočega modela družbenih odnosov, naraščanje raznovrstnosti tipologij dela in družinskih modelov, premik razmerij med materialnim in nematerialnim delom v korist slednjega, širitev različnih logik reprodukcije v sferi generiranja menjalnih vrednosti, širitev in integracija globalnih industrijskih in finančnih aktivnosti itd..." (Fortunati 2005, 9).

Mobilni telefoni so se na začetku uporabljali izključno za poslovne namene. Uporabljali jih je predvsem krog uporabnikov managementa in zaposleni v distribuciji (avtoprevozniki, dostavljavci). Na podlagi raziskav v Evropi je še leta 1996 mobilni telefon tudi za zasebne namene uporabljalo le 14 % uporabnikov (Fortunati v Geser 2004). Izhajajoč iz tega dejstva, lahko rečemo, da je vpliv uporabe mobilnih telefonov dokaj nov vpliv, za katerega imamo na voljo za proučevanje slabo desetletje zgodovine širše uporabe, kjer je raba za namen mikrokoordinacije prisotna kot eden prvih načinov rabe mobilnega telefona.

V zadnjih desetletjih so se spremenili tudi časovni vzorci posameznikov v smislu razmerja med študijem, delom in prostim časom. Še posebno se je spremenil vzorec zaposlenih, predvsem tistih na srednjih in višjih menedžerskih pozicijah (Brannen 2005). Vendar pa ta spremembe vzorca ne gre pripisati mobilni telefoniji, je pa ta sprememba vsekakor zanimiva tudi v luči mobilne telefonije, sploh z vidika mikrokoordinacije. Zaradi zelo omejenega časa, ki ga ima posameznik na voljo, se pojavi potreba po orodju za mikrokoordinacijo, ki omogoča optimizacijo izrabe časa .

V času pred industrijsko revolucijo je bilo ločevanje med delom in prostim časom precej nejasno, tako na agrarnem podeželju kot tudi v obrtniških mestih, kmet oziroma obrtnik je svoje delo prilagajal potrebam na trgu in svojim osebnim potrebam. S procesom industrializacije in meznega dela je to ločevanje postalo veliko bolj ostro. Čas dela je bil tedaj izključno namenjen delu z nekaj krajšimi odmori, in ko se je delo končalo, se je začel prosti čas. Delavec ni imel več možnosti prilagajanja svojega časa, upravljal je lahko le s svojim prostim časom.

V post-industrijski dobi oziroma v informacijski dobi (dobi post-modernizma) prihajamo v obdobje, ko se pri vse več poklicih to ločevanje zamegljuje. Eden glavnih razlogov za to je vsekakor fleksibilnost trga dela, vendar pri tem procesu nedvomno igrajo svojo vlogo tudi sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije. Na tem mestu še zlasti izpostavljamo mobilno telefonijo, ne le z zmožnostjo govorne storitve "kjerkoli in kadarkoli"³, temveč tudi z mobilnim internetom kot delom mobilne telefonije. Predvsem slednje danes omogoča, da smo lahko v nenehnem kontaktu tako z samim informacijskim sistemom organizacije kot tudi ljudmi, s katerimi tvorimo organizacijo. In to skoraj dobesedno kjerkoli in kadarkoli.

³ "Kjerkoli in kadarkoli" pogosto uporabljeno geslo s strani operaterjev mobilne telefonije

Toda te spremembe v delovnem času različne skupine drugače doživljajo. Danes so predvsem zaposleni v poklicih z višjim statusom in dohodki tisti, ki preživijo več časa na delu. Situacija je tako ravno obratna od situacije v preteklosti, ko so delo preko delovnega časa in dodatna dela opravljali predvsem zaposleni v poklicih z nižjim statusom in nižjimi prihodki ter si na ta način zagotovili zadostna sredstva za preživetje (Brannen 2005). V diplomskem delu je za nas bolj kot sprememba v dolžini delovnega časa pomembna njegova intenzifikacija, občutek, da nekdo dela hitreje in vse več različnih stvari. Sodobne informacijsko komunikacijske tehnologije tu igrajo dvojno vlogo. Na eni strani uporabnikom omogočajo fleksibilnost in večjo intenziteto dela, vendar se zaradi teh novih tehnologij povečajo tudi zahteve delodajalcev, in tako zaidemo v začaran krog, vedno več opravljenega v krajšem času.

Ob zgoraj omenjenih družbenih spremembah so zanimivi izsledki raziskave AMTA (Wajcman in drugi 2007), ki ugotavlja, da skoraj polovica vprašanih poroča o povečanju količine dela, za 42 % anketiranih je vpliv mobilnih telefonov na količino dela nevtralen in 9 % pa poroča, da se je zaradi mobilne telefonije količina dela zmanjšala. Omenjena raziskava tudi ugotavlja, da obstajajo velike razlike med spoloma z vidika povečanja delovnih obveznosti kot posledice uporabe mobilnega telefona. Tako je delež moških anketirancev, ki poročajo o povečanju obsega dela 57 %, kar je bistveno več kot med anketirankami (33 %). Nadalje raziskava ugotavlja, da kar 55 % vprašanih poroča, da je mobilna telefonija povečala njihovo učinkovitost, o večji učinkovitosti poročajo predvsem moški, medtem ko imajo ženske do tega vidika uporabe mobilnega telefona bolj nevtralen odnos (Wajcman in drugi 2007).

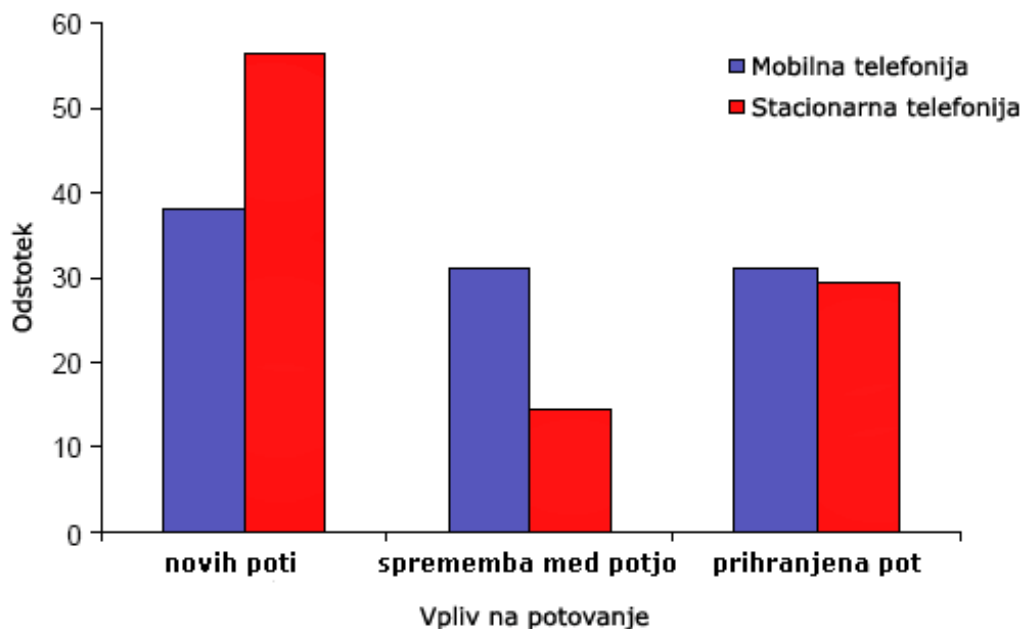
Poleg področja dela oziroma študija ne smemo izpustiti področja zasebnega življenja in z njim povezane spremenjene prakse, delno kot posledica rabe mobilne telefonije. Na prvi pogled se ta vpliv zdi nepomemben oziroma zanemarljiv, pogosto podcenjen. Šele ko pomislimo, da mobilni telefon ni zgolj za dogovarjanje in usklajevanje načrtov ali za primer kriznih situacij, ugotovimo, da je tudi kanal za vzdrževanje in navezovanje novih stikov, druženje... Ker se v delu osredotočamo na rabo mobilne telefonije za namen mikrokoordinacije, nas zanimajo tudi situacije v zasebnem okolju, v katerih služi mobilni telefon kot orodje za mikrokoordiniranje.

Mobilna telefonija je na nek način omogočila nov nivo, novo širino fleksibilnosti posameznikov tako v prostoru kot času. Posameznik ima s pomočjo mobilne telefonije možnost mikrokoordinacije kjerkoli in kadarkoli. S pomočjo mobilnega telefona lahko usklajuje svoje aktivnosti z aktivnostmi drugih, jih prekliče ali dogovarja nove.

Na področju družine in prostega časa je mobilni telefon postal mogoče še bolj pomemben kot na področju profesionalnega. Postal je pripomoček za vodenje gospodinjstva, vzdrževanja stikov s partnerji, otroci, prijatelji v trenutkih, ko je bilo v obdobju pred mobilno telefonijo to skoraj nemogoče. Postal pa je tudi pripomoček staršem za nadzor svojih otrok, saj jih lahko v vsakem trenutku pokličejo.

Raba mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije uporabniku s tem, ko mu omogoča organizacijo dogodkov in tudi njihovo prestavljanje oziroma prilagajanje ostalim aktivnostim, tudi posledično pomaga pri optimizaciji izrabe časa oziroma prihranek časa za posamezne aktivnosti.

Slika 5.1: Povezava med uporabo mobilne/stacionarne telefonije in potovanjem

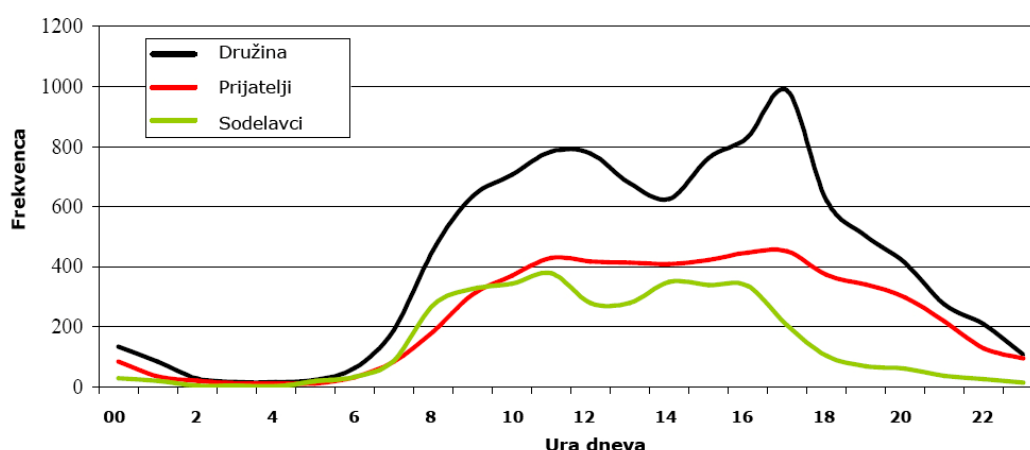

Vir: Ling 2002

Graf na zgornji sliki prikazuje povezavo med transportom oziroma potovanji in obema tipoma telefonije, mobilno in stacionarno. Kot lahko vidimo, mobilna telefonija povzroča manj novih poti, bistveno več pa je spremenjenih poti, kar je razumljivo iz samega bistva mobilne telefonije, medtem ko jih prihrani približno enak odstotek kot stacionarna telefonija. Podatki predstavljeni na zgoraj so sicer mnenja uporabnikov in ne odražajo dejanskega prihranka pri številu sprememb v povezavi s potjo, vseeno pa dajejo neko jasno sliko o tem, da je mobilni telefon pri uporabnikih prepoznan kot učinkovito orodje za mikrokoordiniranje vsakdanjih aktivnosti (Ling 2002).

Zanimivi so tudi izsledki raziskave AMTA/ARC 2008, ki nam omogoča vpogled v različne prakse rabe mobilnega telefona. Podatki so bili, poleg anketiranja, zbrani tudi na podlagi izpisov pogovorov uporabnikov mobilnih telefonov. Spodnji graf (slika 5.2) nam prikazuje frekvenco klicev glede na čas (uro) v povprečnem dnevu. Največ klicev je čez cel dan med člani družine, ne glede na del dneva. Ti so sicer v dopoldanskem času manj pogosti, nato pa se popoldne po zaključku šolskega pouka in popoldanskega kosila izrazito povečajo. Na drugi strani pa se v tem času močno zmanjša število klicev povezanih s službo in sodelavci. Tak vzorec odraža uporabo mobilnega telefona za mikrokoordinacijo družinskih zadev v sodobnih postindustrijskih družbah.

Slika 5.2: Število klicev glede na del dneva (ure)

Vir: Wajcman in drugi 2008

6 Empirični del

6.1 Opis vzorca in zbiranje podatkov

Analize, ki sledijo v nadaljevanju, temeljijo na terenski anketi med gospodinjstvi o uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije RIS-IKT 2005. To je sredi leta 2005 v sodelovanju s Statističnim uradom za potrebe Eurostat-a izvedel Center za metodologijo in informatiko (CMI) v okviru projekta Raba interneta v Sloveniji (RIS). Realizirani vzorec zajema 546 oseb v starosti od 10 do 74 let, je reprezentativen in predstavlja rezidenčno populacijo prebivalcev Slovenije⁴. Vprašalnik je bil razdeljen na več neodvisnih delov, zato vsi anketiranci niso odgovarjali na vsa ključna vprašanja, ki jih bom v nadaljevanju predstavil, vendar pa se število odgovorov povsod približa polovici realiziranega vzorca.

V aprilu in maju 2005 je potekalo osebno anketiranje na terenu z anketo o uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije. Prvi del anketnega vprašalnika (SUR5) je zajemal različne sklope o uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij, osnova zanj je bil standardiziran vprašalnik evropskega statističnega urada Eurostat. Drugi del anketnega vprašalnika so sestavili raziskovalci Fakultete za družbene vede in je zajel naslednje tematske sklope: mobilna telefonija, stacionarna telefonija, življenjski stil, internet in e-participacija, mladi, socialna omrežja in demografija (Vehovar in drugi 2005).

⁴ V vzorec so bile vključene osebe stare od 16 do 74 let, ki so bile naključno izbrane iz Centralnega registra prebivalstva Republike Slovenije. Gre za verjetnostni EPSEM vzorec, kjer imajo vse enote v populaciji enako verjetnost, da so izbrane v vzorec. Dodatno so bile v vzorec vključene še osebe, stare od 10 do 15 let.

Tabela 6.1: Opis vzorca – sociodemografski podatki

Spremenljivka	Vrednost	n	%
Spol	moški	259	47,4
	ženski	287	52,6
Starost razredi	10-15	42	7,7
	16-19	43	7,9
	20-25	78	14,3
	26-35	96	17,6
	36-45	84	15,4
	46-55	101	18,5
	56-65	66	12,1
	66-75	36	6,6
Izobrazba	OŠ in manj	145	26,6
	poklicna	83	15,2
	srednja	208	38,1
	višja	58	10,6
	visoka	52	9,5

Glede na socio-demografske podatke (glej tabelo 6.1), je med anketiranci 47,4 % moških in 52,6 % žensk. Največ anketirancev je starih med 46 in 55 let (18,5%), najmanj pa v skupini najstarejših uporabnikov med 66 in 75 let (6,7 %). Anketiranci so v povprečju stari 38,5 let (tabela 6.2).

Tabela 6.2: Povprečna starost anketirancev

	N	min	max	povp.	std. odklon
starost	546	11	75	38,5	16,9

Največ anketirancev ima končano srednjo šolo (38,1 %), sledijo anketiranci z osnovnošolsko izobrazbo (26,6 %), poklicno izobrazbo ima 15,2 %, višja ali visoko izobrazbo pa petina anketiranih (20,1 %).

6.2 Raziskovalni okvir

Izhajajoč iz teoretske razprave želimo v nadaljevanju raziskati različne vidike rabe mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije. Ob tem velja opozoriti, da sama mikrokoordinacija z mobilnim telefonom na anketirancih ni bila merjeno neposredno. V raziskavi smo namreč uporabili že obstoječe sekundarne podatke, v katerih nismo imeli indikatorjev, ki bi neposredno merili rabo mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije. V analizo smo vključili merjene spremenljivke, za katere na podlagi teoretskega dela utemeljeno sklepamo, da posredno merijo različne vidike rabe mobilnega telefona za mikrokoordiniranje.

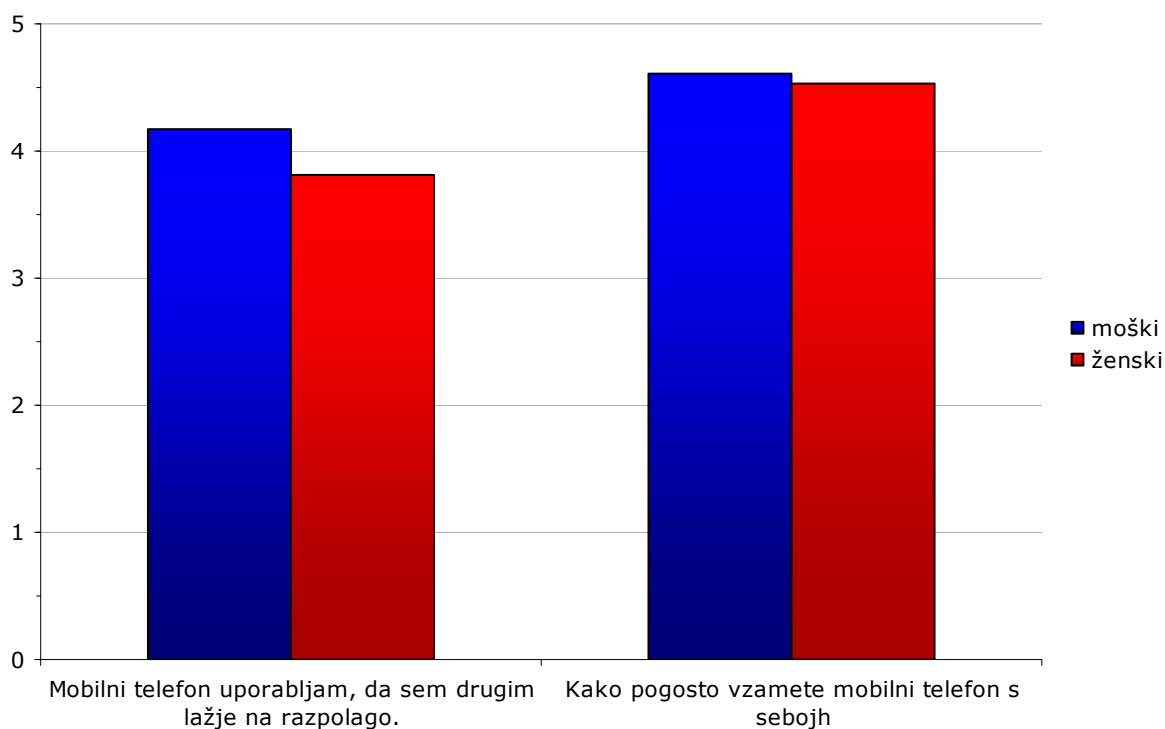
6.3 Analize in rezultati

V nadaljevanju si oglejmo nekaj indikatorjev, ki merijo različne rabe in lastnosti mobilnih telefonov v vsakdanjih situacijah glede na izbrane socio-demografske lastnosti anketirancev.

6.3.1 Dosegljivost

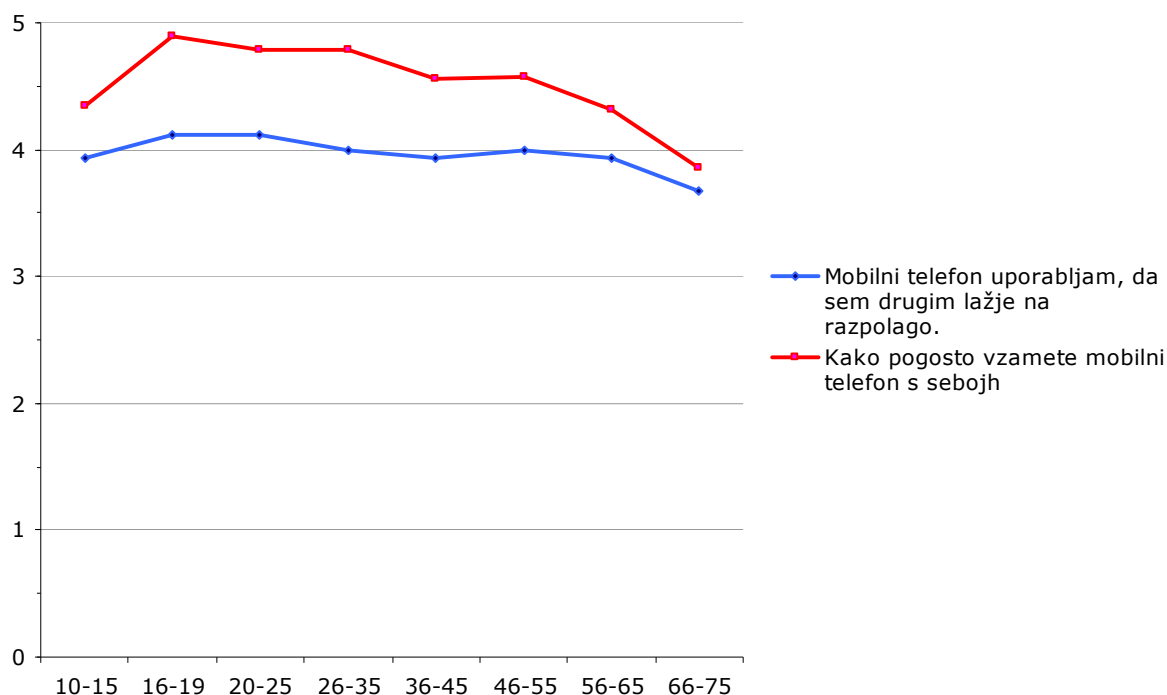
Neprestana dosegljivost kjerkoli in kadarkoli za vsakogar, naj gre za zasebne ali službene zadeve, se v marsikateri situaciji izkaže za pozitivno, še posebno z vidika mikrokoordinacije, saj je le tako ta bolj učinkovita. Vendar pa lahko neprestana dosegljivost posamezniku predstavlja breme. Kot je pokazala raziskava RIS-IKT 2005 (tabela je v prilogi A), več kot dve tretjini anketirancev (69,8 %) uporablja mobilni telefon, da so drugim lažje na razpolago. Glede na to, da anketiranci uporabljajo mobilni telefon za to, da so drugim na razpolago, je s tem povezan tudi visok odstotek tistih, ki imajo vedno ali večinoma s seboj mobilni telefon (87,5 %).

Slika 6.1: Odnos do dosegljivosti glede na spol anketirancev

Kot lahko vidimo iz zgornje slike, moški malce bolj uporabljajo mobilni telefon z namenom biti dosegljiv kot ženske, pri katerih pa je povprečje še vedno visoko. Imajo pa tako moški kot ženske skoraj vedno mobilni telefon s seboj⁵. Razlik med spoloma skoraj ni.

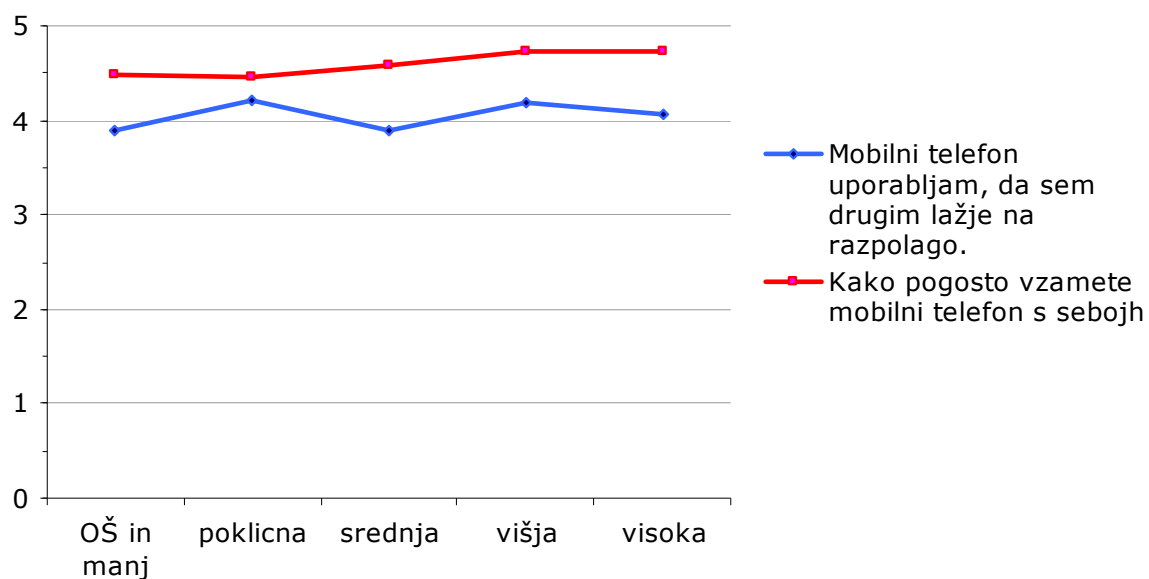
Slika 6.2: Odnos do dosegljivosti glede na starost anketirancev

Uporaba mobilnega telefona za lažjo dosegljivost s starostjo pada, čeprav so razlike med starostnimi skupinami od 16 do 65 let majhne. Nekoliko manj za namen dosegljivosti uporabljata mobilni telefon skupina mladih med 10 in 15 leti ter skupina najstarejših. Mladi med 16 in 19 let imajo mobilni telefon vedno s seboj, nato pa z višjo starostjo uporabniki vedno manj nosijo telefon s seboj. Malo manj pogosto ima s seboj mobilni telefon skupina najmlajših uporabnikov.

⁵ Lestica ne označuje strinjajnja temveč pogostost jemanja mobilnega telefona s seboj od doma, kjer 5 predstavlja vedno oziroma skoraj vedno, 4 večinoma, 3 občasno ali včasih, 2 le ob redkih priložnostih in 1 – ga ima le doma.

Slika 6.3: Odnos do dosegljivosti glede na izobrazbo anketirancev

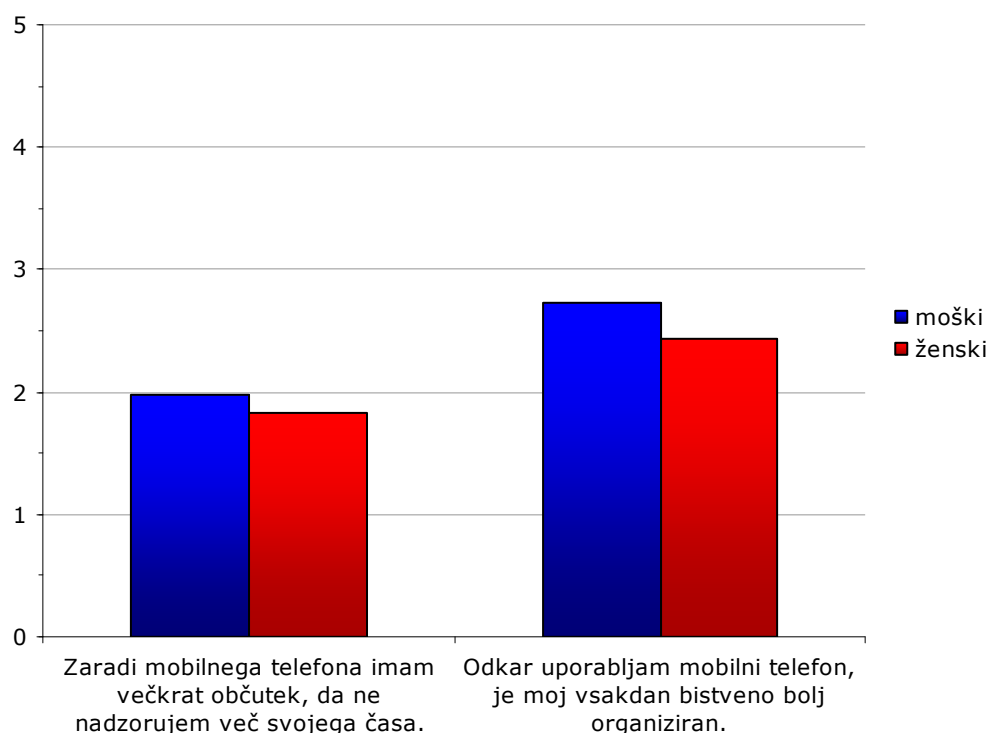

Glede na povezavo med dosegljivostjo in izobrazbo težko govorimo o neki povezanosti, saj so razlike med skupinami majhne in nimajo enotne smeri. Tudi povezava med izobrazbo in jemanjem mobilnega telefona s seboj je precej šibka, razlike med skupinami so majhne, uporabniki z višjo izobrazbo mobilni telefon malce bolj pogosto jemljejo s seboj.

6.3.2 Organizacija časa

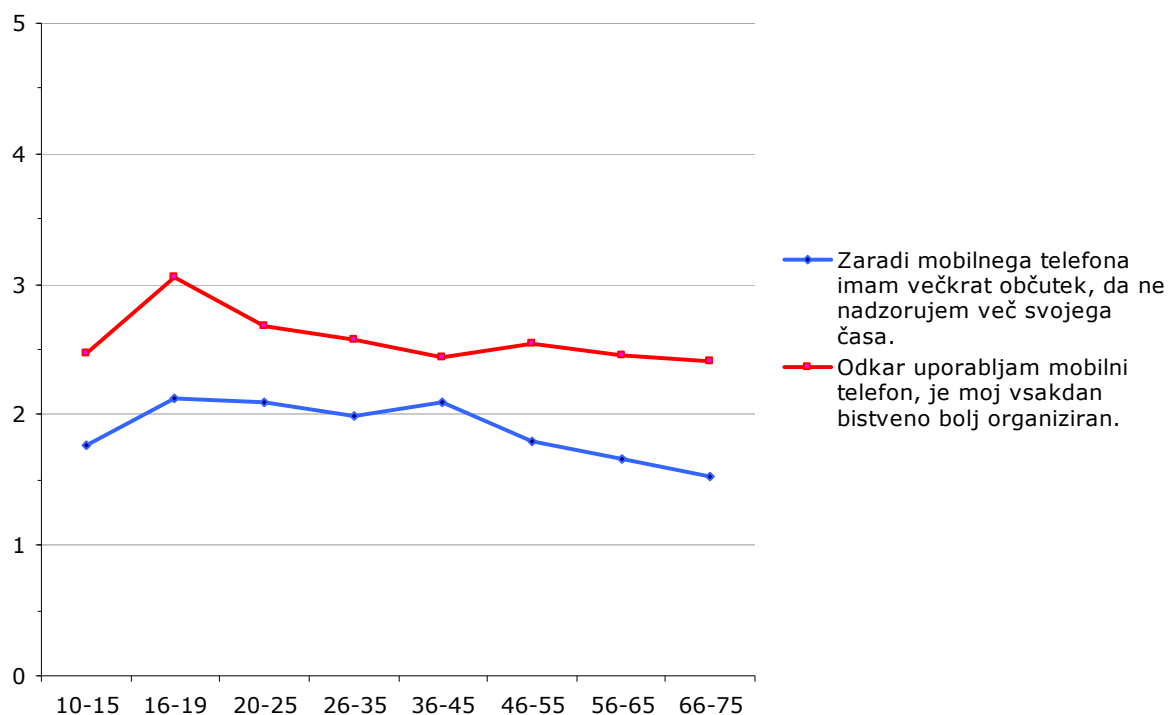
Mobilni telefon je orodje za mikrokoordinacijo, s pomočjo katerega si lahko organiziramo oziroma načrtujemo sestanke, dogodke, družinske obveznosti,... Vsekakor pa stalna dosegljivost in vedno bolj pogoste spremembe načrtov lahko privedeta tudi do negativnih posledic, kot je zmanjšan nadzor nad časom, zato se tudi sama organiziranost lahko posledično poslabša. Kot je pokazala raziskava RIS-IKT 2005 (tabela v prilogi B), se s trditvijo, da zaradi mobilnega telefona ne nadzorujemo več svojega časa, sploh ne strinja več kot polovica (55,3 %) anketiranih, skupaj pa se jih z izjavo ne strinja skoraj tri četrtine (73,2 %). Glede boljše organiziranosti vsakdanjika so mnenja bolj deljena. Z izjavo se jih bolj ali manj strinja le četrtina (25,9 %), slaba četrtina (23,5 %) jih ne občuti razlike v organiziranosti.

Slika 6.4: Organiziranost glede na spol anketirancev

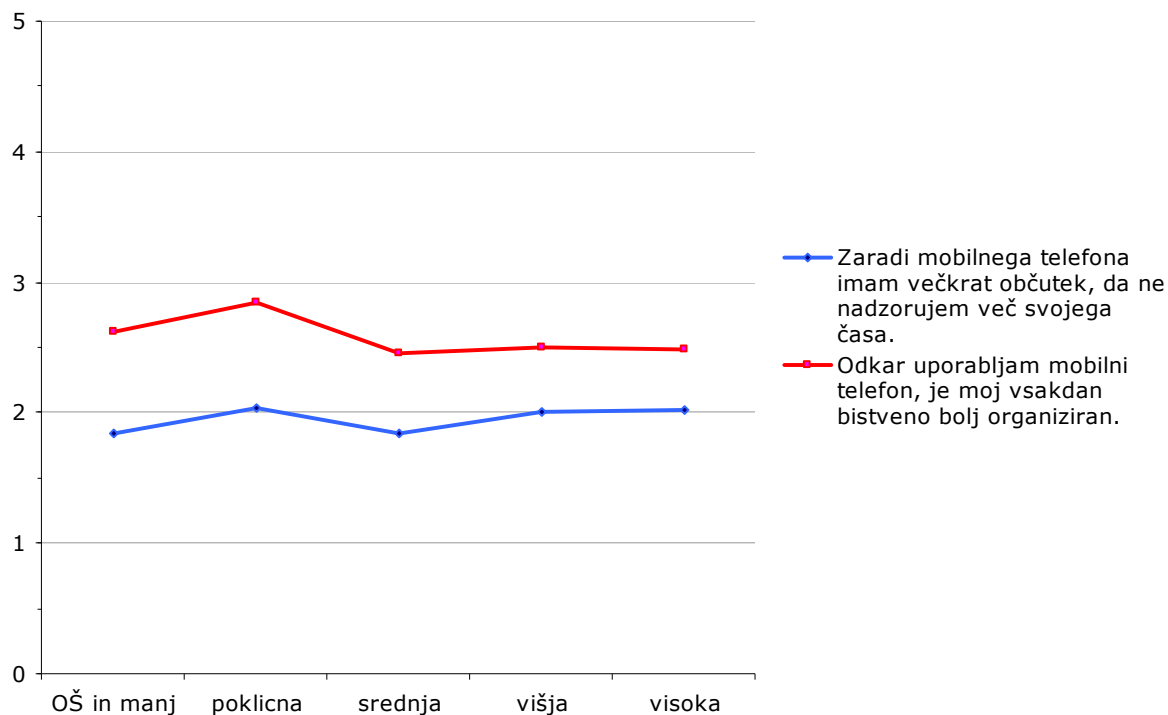
Kot lahko vidimo iz zgornje slike ima le malo moških in žensk občutek, da zaradi mobilnega telefona ne nadzoruje več svojega časa. Močneje temu nasprotujejo ženske. Kar pa zadeva organiziranosti vsakdanjika, se moški čutijo z mobilnim telefonom nekoliko bolj organizirani.

Slika 6.5: Organiziranost glede na starost anketirancev

Starejše generacije imajo občutek, da kljub mobilnemu telefonu dobro nadzorujejo svoj čas, medtem ko imajo mlajši, z izjemo najmlajše skupine, več težav z nadzorom svojega časa zaradi mobilnega telefona. Podobno s starostjo pada občutek boljše organiziranosti zaradi mobilnega telefona, tako so mladi v skupini 16 do 19 let zaradi mobilnega telefona bolj organizirani, nato pa občutek organiziranosti pada s starostjo. Izjema so ponovno najmlajši uporabniki, pri katerih je strinjanje podobno najstarejši skupini.

Slika 6.6: Organiziranost glede na izobrazbo anketirancev

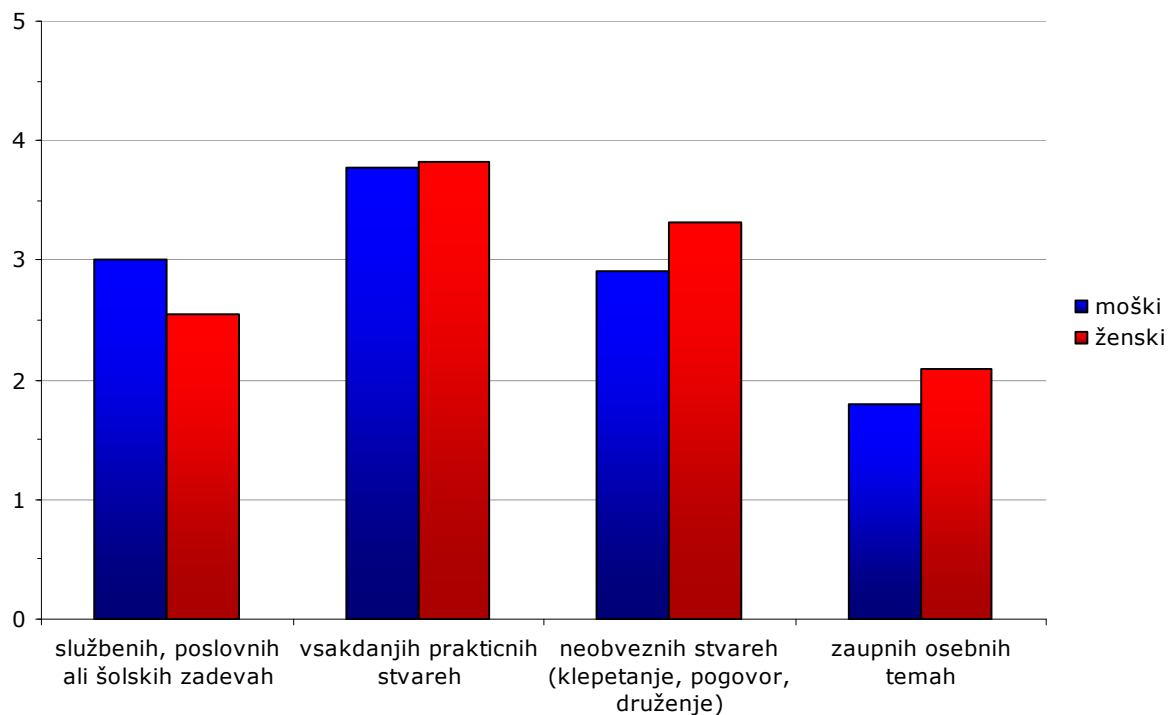
Kot vidimo večjih razlik pri občutku nadzora med odgovori glede na stopnjo izobrazbe anketirancev skoraj ni, medtem ko se zaradi uporabe mobilnega telefona čutijo malo bolj organizirane uporabniki s poklicno izobrazbo in uporabniki z najnižjo izobrazbo.

6.3.3 Pogostost rabe za pogovore o različnih zadevah

Raba mobilnega telefona danes vsekakor ne služi le za reševanje praktičnih zadev, temveč se mobilni telefon uporablja tako tudi za bolj intimne, zasebne in pa tudi neobvezne pogovore oziroma sporočanje. Z vidika koordinacije bomo pogledali kdo so uporabniki, ki mobilni telefon pretežno uporabljajo za namen mikrokoordinacije in hiperkoordinacije.

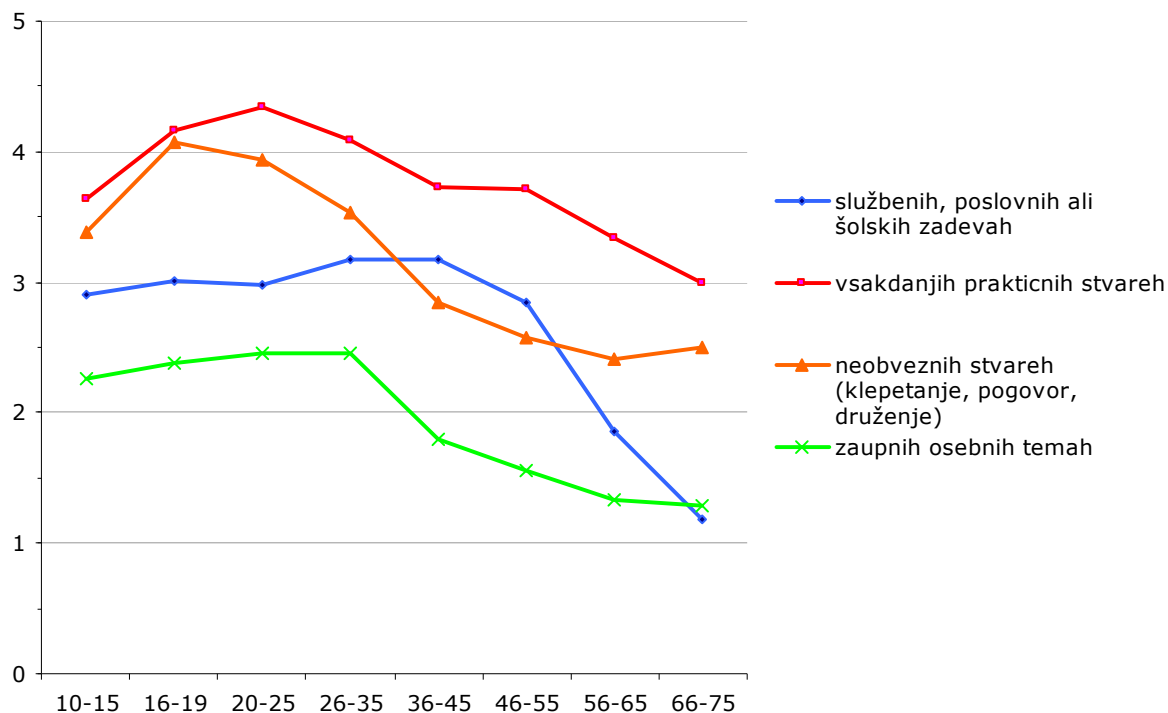
Kot lahko vidimo iz raziskave RIS-IKT (tabela v prilogi C), uporabniki zelo različno uporabljajo mobilni telefon za pogovore o službenih ali šolskih zadevah. Tako se jih na eni strani skoraj 30 % (29,6 %) o teh zadevah nikoli ne pogovarja, medtem ko se dnevno o teh zadevah pogovarja malenkostno manjši delež (27,8 %). Velik del je anketiranih se o službi ali šoli pogovarja le občasno (28,5 %). O vsakdanjih praktičnih stvareh se dnevno pogovarja več kot polovica uporabnikov (52,0 %), medtem ko se jih četrtnina (24,0 %) o tem pogovarja manj kot mesečno. O neobveznih stvareh se polovica (48,1 %) uporabnikov pogovarja le občasno ali nikoli, med tem ko se jih malo manjši delež (46,4 %) o tem pogovarja dnevno oziroma tedensko. Zaupne osebne teme predstavljajo temo, o kateri se uporabniki neradi pogovarjajo po mobilnem telefonu, več kot polovica (53,4 %) se jih o tem nikoli ne pogovarja, občasno (a manj kot mesečno) se jih o tej temi pogovarja četrtnina (24,5 %) in le 8,5 % se jih o zaupnih osebnih temah pogovarja dnevno.

Slika 6.7: Pogostost uporabe rabe za pogovore o različnih zadevah glede na spol

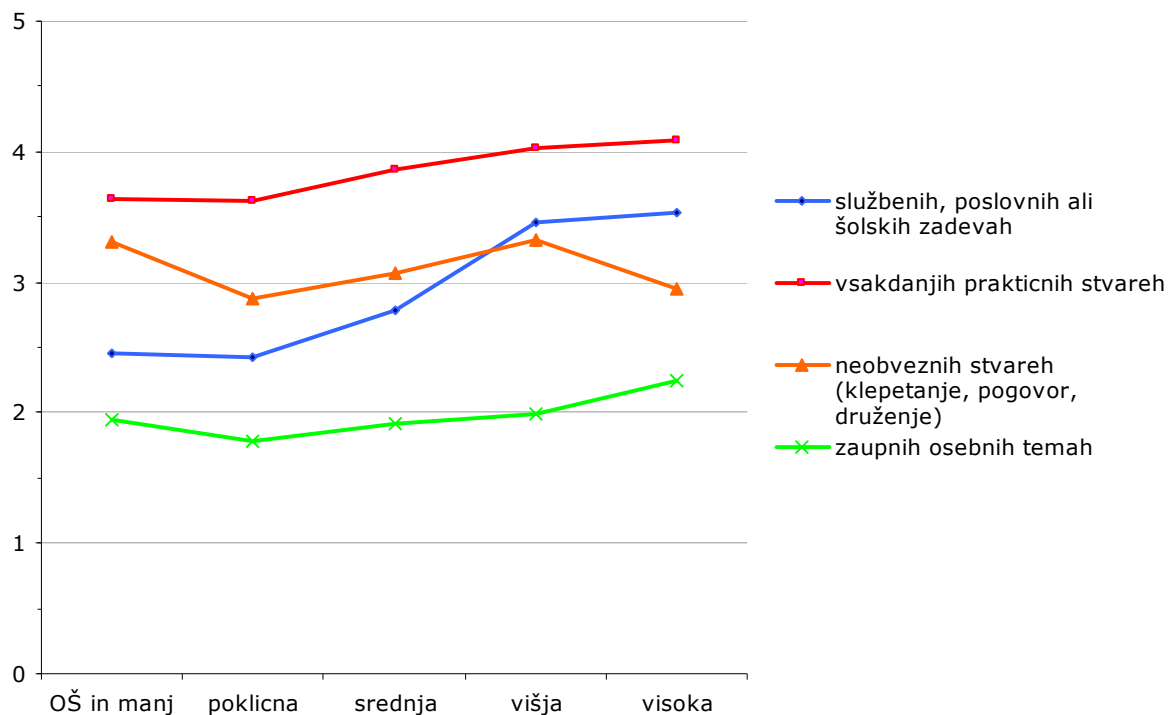
Vidimo, da se o službenih, poslovnih ali šolskih zadevah pogovarjajo po mobilnem telefonu moški v povprečju bolj pogosto kot ženske, pri pogovorih o vsakdanjih praktičnih stvareh med spoloma skoraj ni razlik. Ženske mobilni telefon uporabljajo klepetanje, pogovor oziroma druženje bolj pogosto kot moški, podobno pa se tudi po mobilnem telefonu bolj pogosto pogovarjajo o zaupnih osebnih temah.

Slika 6.8: Pogostost uporabe rabe za pogovore o različnih zadevah glede na starost

Glede povezave med starostnimi skupinami in pogostostjo pogovorov o različnih temah, lahko rečemo, da se mladi veliko bolj pogosto pogovarjajo po mobilnem telefonu o vseh naštetih temah, medtem ko se starejše generacije po mobilnem telefonu o vseh temah pogovarjajo manj pogosto. Še najmanjša razlika je pri pogovorih o neobveznih stvareh in pogovorih o vsakdanjih neobveznih stvareh. Pogostost pogovorov o službenih, poslovnih ali šolskih stvareh bistveno upade pri skupini starejših od 55 let.

Slika 6.9: Pogostost uporabe rabe za pogovore o različnih zadevah glede na izobrazbo

Z izjemo pogovorov o neobveznih stvareh, z izobrazbo narašča tudi pogostost pogovorov po mobilnem telefonu o ostalih temah. Še zlasti izstopajo pogovori o službenih, šolskih ali poslovnih zadevah, kjer se uporabniki z višjo in visoko izobrazbo bistveno bolj pogosto pogovarjajo o tej temi. Tu se od izobrazbe še najmanj odvisna izkaže uporaba mobilnega telefona za klepetanje oziroma druženje. V spodnji tabeli (tabela 6.3) so zbrani indikatorji, ki so izbrani za merjenje spremenljivke mikrokoordinacija.

6.3.4 Mikrokoordinacija

Tabela 6.3: Opisne statistike indikatorjev, izbranih za posredno merjenje mikrokoordinacije

	n	min	max	aritm. sredina	std. odklon
Zaradi mobilnega telefona imam večkrat občutek, da ne nadzorujem več svojega časa.	546	1	5	1,91	1,22
Mobilni telefon uporabljam predvsem za urejanje nujnih družinskih zadev.	546	1	5	2,86	1,49
Odkar uporabljam mobilni telefon, je moj vsakdan bistveno bolj organiziran.	546	1	5	2,58	1,37
Mobilni telefon uporabljam predvsem za to, da se z drugimi dogovorim za srečanje v živo.	546	1	5	2,99	1,40

Anketiranci so strinjanje z vsakim od naštetih indikatorjev ocenili na ordinalni lestvici od 1 "sploh ne drži" do 5 "zelo drži". Najbolj so se anketiranci strinjali s trditvijo, da mobilni telefon uporabljajo predvsem za dogovarjanje z drugimi za srečanje v živo (2,99), najmanj pa s trditvijo, da imajo zaradi mobilnega telefona večkrat občutek, da ne nadzorujejo svojega časa (1,91).

Tabela 6.4: Faktorske uteži in komunalitete po indikatorjih, ki merijo mikrokoordinacijo

	faktor 1
Odkar uporabljam mobilni telefon, je moj vsakdan bistveno bolj organiziran.	,797
Mobilni telefon uporabljam predvsem za to, da se z drugimi dogovorim za srečanje v živo.	,464
Zaradi mobilnega telefona imam večkrat občutek, da ne nadzorujem več svojega časa. (R) ⁶	-,398
Mobilni telefon uporabljam predvsem za urejanje nujnih družinskih zadev.	,200
% pojasnene variance	26,23

Faktorska analiza⁷ (tabela 6.4) je pokazala, da glede na lastne vrednosti posameznih faktorjev in deleže pojasnjene variance spremenljivk, indikatorji merijo eno samo latentno dimenzijo. Prvi faktor je določen s tremi indikatorji, ki merijo rabo mobilnega telefona za osebno mikrokoordiniranje.

Tabela 6.5: Izvedeni spremenljivki – osebna mikrokoordinacija in mikrokoordinacija družine – osnovne opisne statistike

	n	min	Max	aritm. sredina	std. odklon
Osebna mikrokoordinacija	546	1	5	3,18	0,75
Mikrokoordinacija družine	546	1	5	2,86	1,49

Na podlagi factorske analize (tabela 6.4) smo oblikovali izvedeni spremenljivki, osnovnimi opisnimi spremenljivkami (tabela 6.5), kjer je pri spremenljivki *osebna mikrokoordinacija* vrednost spremenljivke povprečje indikatorjev, pri katerih so uteži na prvem faktorju višje od 0,4⁸. Višje vrednosti pomenijo, da anketiranci mobilni telefon bolj uporabljajo za dogovarjanje srečanj, organizacijo svojega časa, za to, da so stalno vključeni v dogajanje. Nižje vrednosti predstavljajo, da anketiranci mobilni telefon manj uporabljajo za prej omenjene namene.

⁶ Pri indikatorju je obrnjena merska lestvica.

⁷ Za factorsko analizo je bila uporabljena metoda glavnih osi (Principal Axis Factoring) ter pravokotna rotacija (Varimax).

⁸ Vrednost uteži za indikator "Mobilni telefon uporabljam predvsem za urejanje nujnih družinskih zadev" je sicer mejna, vendar indikator kljub temu vključimo v nadaljno analizo.

Druga spremenljivka, *mikrokoordinacija družine*, meri rabo mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije družinskih zadev. Spremenljivko predstavlja le en indikator kjer višje vrednosti pomenijo, da anketiranci bolj uporabljajo mobilni telefon za urejanje nujnih družinskih zadev, nižje pa, da mobilni telefon manj uporabljajo za tovrstne namene.

V nadaljevanju si glede na nekatere socio-demografske značilnosti pogledimo kateri so tisti anketiranci, ki mobilni telefon bolj uporabljajo kot osebno napravo za mikrokoordiniranje in kateri za mikrokoordiniranje družinskih zadev.

Tabela 6.6: Razlike povprečij izvedenih spremenljivk na različnih socio-demografskih spremenljivkah

Spremenljivka		Osebna mikrokoordinacija	Družinska mikrokoordinacija
Spol	moški	3,14	2,65
	ženski	3,21	3,04
	sig.	0,24	0,00
Starost razredi	10-15	2,90	2,00
	16-19	3,07	2,27
	20-25	2,95	2,26
	26-35	3,11	2,73
	36-45	3,19	3,21
	46-55	3,30	3,16
	56-65	3,35	3,21
	66-75	3,57	3,83
	sig.	0,00	0,00
Otroci	da	3,30	3,22
	ne	2,98	2,30
	sig.	0,00	0,00
Zakonski stan	Živi s partnerjem	3,27	3,21
	Ne živi s partnerjem	3,13	2,44
	Samski	3,03	2,41
	sig.	0,00	0,00
Tip naselja	Vas, kraj	3,22	2,88
	Mesto (nad 2.000 preb.)	3,09	2,70
	Mesto (nad 10.000 preb.)	3,17	2,86
	sig.	0,37	0,47
Kako pogosto vzamete mobilni telefon s seboj od doma?	redko	3,58	4,06
	občasno	3,10	3,00
	večinoma	3,16	2,77
	sig.	0,00	0,00
	povprečje	3,18	2,86

Znotraj spremenljivk *osebna mikrokoordinacija* in *družinska mikrokoordinacija* smo z analizo povprečij skušali odkriti razlike znotraj različnih soci-demografskih skupin (tabela 6.6). Kot lahko razberemo iz tabele, moški v povprečju mobilni telefon nekoliko manj (vrednost povprečja 3,14) uporabljajo za mikrokoordiniranje osebnih zadev kot ženske (3,21), na drugi strani pa ga bistveno manj uporabljajo za mikrokoordinacijo družinskih zadev (povprečje pri moških 2,65 in pri ženskah 3,04).

Glede vpliva starosti in rabe mobilnega telefona za mikrokoordinacijo ugotavljamo, da raba za mikrokoordiniranje tako osebnih kot tudi družinskih zadev z leti narašča. Pri mlajših uporabnikih je raba za tovrstne namene nizka, medtem ko je najvišja med najstarejšimi uporabniki. Predvsem pri mikrokoordinaciji družinskih zadev se kaže predvsem razlika med skupinami mlajših uporabnikov (starostne skupine med 10 in 35 let, vrednosti od 2,00 do 2,73) na eni strani in starejšimi uporabniki (starostne skupine nad 46 let, vrednosti povprečja 3,21 do 3,83) (glej prilogo Č).

Uporabniki, ki imajo otroke, malo bolj pogosto uporabljajo mobilni telefon za mikrokoordiniranje osebnih zadev (vrednost povprečja 3,30), na drugi strani pa bistveno bolj za mikrokoordiniranje družinskih zadev (3,22), kot pa uporabniki mobilnih telefonov brez otrok (2,30).

Glede na zakonski stan se razlike v rabi za mikrokoordiniranje osebnih zadev razlike kažejo predvsem med skupinama samskih in uporabnikov, ki živijo s partnerjem. Za mikrokoordiniranje družinskih zadev mobilni telefon bolj uporabljajo uporabniki, ki živijo s partnerjem (3,21) in se razlikujejo od uporabnikov, ki ne živijo s partnerjem (2,44) in od samskih (2,41). Med zadnjima ni statistično značilnih razlik (priloga D).

Vpliv velikosti naselja na rabo mobilnega telefona za mikrokoordiniranje družinskih zadev in osebno mikrokoordinacijo se izkaže kot manj pomemben, saj so razlike med skupinami majhne in niso statistično značilne.

V analizo povprečij smo vključili še primerjavo povprečij obeh spremenljivk mikrokoordinacije glede na indikator, ki meri, kako pogosto imajo uporabniki mobilni telefon s sabo. Uporabniki, ki mobilni telefon redko jemljejo s seboj, tega veliko bolj uporabljajo za mikrokoordinacijo družinskih zadev (4,06 povprečje tistih, ki ga redko jemljejo s seboj; 3,00 povprečje uporabnikov, ki ga s seboj jemlje občasno; 2,77 povprečje uporabnikov, ki ga jemlje vedno s seboj).

Podobno je tudi z vidika mikrokoordiniranja osebnih zadev, kjer pa so razlike med uporabniki, glede na to kako pogosto jemljejo mobilni telefon s seboj, malo manjše. Razlike so statistično značilne (glej prilogo E) med uporabniki ki redko jemljejo mobilni telefon s seboj (vrednost povprečja 3,58) na eni strani in uporabniki, ki ga jemljejo s seboj vedno ali občasno (vrednost povprečja 3,10 oziroma 3,16).

7 Zaključek

V diplomskem delu smo obravnavali problematiko mikrokoordinacije, katera predstavlja družbeno aktivnost, ki je s razširjenostjo mobilne telefonije dobila novo razsežnost. Njena družbena pomembnost pa se pokaže ravno v tem, ker se nam zdi nepomembna oziroma samoumevna (Miller v Luthar in Koprivnik 2005).

Razširjenost uporabe mobilnega telefona v družbi je svojevrsten fenomen, saj ima širši krog uporabnikov kot katera druga tehnologija sodobne družbe. K taki razširjenosti je svoje nedvomno doprinesla priročnost naprave, ki v prvi vrsti služi kot komunikacijsko orodje, v sebi pa združuje še mnoge dodatne funkcionalnosti, ki so posamezniku v pomoč pri organizaciji in načrtovanju vsakdanjega življenja.

Glavna in najpomembneša lastnost mobilnega telefona pa je brez dvoma, da ga lahko uporabljamo praktično kjerkoli in kadarkoli. Posameznik je z mobilnim telefonom dosegljiv skoraj v vsakem trenutku ne glede na to, kje se nahaja in kaj počne, če si le tega sam želi. Tu se sicer odpira tudi negativni vidiki dosegljivosti in zasebnosti, ki jih v samem delu nismo odpirali. Želeli smo le izpostaviti prednost mobilnega telefona v primerjavi pred drugimi načini mikrokoordiniranja.

Sam pojem mikrokoordinacije označuje rabo mobilnega telefona za dogovarjanje in usklajevanje aktivnosti, ki so v teku oziroma se bodo zgodile v bližnji prihodnosti. Takšna definicija je na prvi pogled zelo suhoparna in daje občutek, da mikrokoordinacija predstavlja rabo mobilnega telefona za točno določen namen. Vendar po drugi strani odpira široko področje situacij, kjer mobilni telefon uporabljamo ravno za mikrokoordiniranje z drugimi. Skozi delo smo predstavili nekatere situacije, v katerih služi mobilni telefon kot orodje za mikrokoordiniranje.

Glavni cilj diplomskega dela je bil ponazoritev različnih vidikov rabe mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije. V uvodu smo si postavili raziskovalna vprašanja, med samo teoretsko razpravo pa so se odprla še nekatera nova, na katera smo skozi raziskovalno delo želeli najti odgovore nanje.

Učinkovitost rabe mobilnega telefona za mikrokoordiniranje je odvisna od nekaj dejavnikov, med katerimi so tudi dosegljivost uporabnika. Na podlagi rezultatov lahko zaključimo, da so moški nekoliko bolj dosegljivi na mobilnem telefonu, in ga tudi bolj pogosto imajo ob sebi kot ženske, čeprav so te razlike majhne. Tudi prednosti organizacije časa z mobilnim telefonom se bolj zavedajo oziroma bolje izkoristijo njen potencial moški. Kar zadeva rabo mobilnega telefona za pogovore o različnih temah, se moški preko mobilnim telefonom bolj pogosto pogovarjajo o poslovnih (službenih) in šolskih zadevah, medtem ko ženske mobilni telefon pogosteje uporabljajo za klepetanje in pogovore o zaupnih temah.

Znotraj spektra različnih rab mobilnega telefona smo skušali identificirati tiste, ki predstavljajo rabo za namen mikrokoordinacije. Znotraj teh pa smo na empirični ravni odkrili dve spremenljivki mikrokoordinacije, mikrokoordinacija družinskih zadev in osebna mikrokoordinacija. Medtem ko prva širše zadeva usklajevanje družinskih zadev, druga pokriva usklajevanje aktivnosti iz različnih področij posameznikovega vsakdanjika, tako s področja javne kot zasebne sfere.

Z vpogledom v različne dimenzije mikrokoordinacije smo skušali poiskati razlike znotraj različnih sociodemografskih skupin. Na podlagi rezultatov lahko potrdimo trditev, da je raba mobilnega telefona za mikrokoordiniranje najbolj razširjeno med odraslimi, saj to drži tako glede mikrokoordiniranja osebnih zadev kot tudi za mikrokoordinacijo družinskih zadev. S tem smo potrdili ugotovitve, da za mikrokoordiniranje mobilni telefon uporabljajo predvsem starejši (Ling 2002) in da mladi predstavljajo specifično skupino uporabnikov, katerih odnos do mobilnega telefona se bistveno razlikuje od strejših uporabnikov (Oblak-Črnič 2007).

V preverjanju razlik med urbanimi področji na eni strani in ruralnimi na drugi strani nismo odkrili bistvenih razlik, ki bi nakazovale na pogostejšo rabo mobilnega telefona za namen mikrokoordiniranja med uporabniki v večjih mestih oziroma urbanih področjih.

Obravnavana raziskava je bila zanimiva z vidika raziskovanja posameznikovega odnosa oziroma rabe mobilnega telefona za namen mikrokoordiniranja, saj odpira različne dimenzije mikrokoordinacije. Teh zaradi omejitev na podatke iz raziskave RIS-IKT 2005 nismo uspeli analizirati v celoti, kljub temu pa smo jih analizirali na izčrpen, zanesljiv in veljaven način. V prihodnje bi bilo smiselno izvesti raziskavo, ki bi poleg obravnavanih vprašanj podala tudi odgovore glede prihrankov, časovnih in finančnih, ki jih možnost mikrokoordiniranja z mobilnim telefonom prinaša, dala vpogled v povečano število aktivnosti posameznika, razmerjem med delom/študijem in prostim časom in njegovo kakovostjo.

Naj zaključimo z mislijo, da raba mobilnega telefona za namen mikrokoordinacije sicer ni nov družbeni pojav, saj je ena prvih rab povezana prav z njo, vendar njen pravi pomen se v družbi šele uveljavlja in s pojavom novih tehnologij na trgu, katere so danes del mobilnega telefonov, t.i. "pametnih mobilnih telefonov", se le še povečuje. Seveda pa ne smemo pozabiti na dejstvo, da nove tehnologije izvirajo iz potreb družbe, in tudi pri mobilnih telefonih je tako. Mikrokoordinacija se ne pojavi z mobilnim telefonom, pojavi se s samo družbo.

8 Literatura

- Barley, Stephen. R. 1988. On Technology, Time, and Social Order: Technically Induced Change in the Temporal Organization of Radiological Work. V *Ethnographies of High-Technology Organizations*, ur. Frank A. Dubinkas, 123-169. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Brannen, Julia. 2005. Time and the Negotiation of Work-Family Boundaries: Autonomy or illusion? *Time & Society* 14 (1): 113-131. Dostopno prek: <http://tas.sagepub.com/cgi/content/abstract/14/1/113> (17. avgust 2008).
- Crabtree, James, Max Nathan in Simon Roberts. 2003. *Mobile UK: Mobile phones and everyday life*. London: The Work Foundation. Dostopno prek: <http://www.theworkfoundation.com/Assets/PDFs/mobileUK.pdf> (26. oktober 2007).
- De Souza e Silva, Adriana. 2004. *From multiuser environments as (virtual) spaces to (hybrid) spaces as multiuser environments - nomadic technology devices and hybrid communication places*. Rio de Janeiro: School of Communications - ECO/CFCH. Dostopno prek: www.souzaesilva.com/research/phd/SouzaeSilva_Dissertation.0510.pdf (17. avgust 2008).
- Fickinger, Sigrid in Martti Lumio. 2008. *Telecommunications in Europe, 2006*. *Eurostat data in focus 12/2008*. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-08-012/EN/KS-QA-08-012-EN.PDF (5. avgust 2008).
- Fortunati, Leopoldina. 2007. Mobilnik kot četrta komunikacijska revolucija. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 9–29. Ljubljana: Založba FDV.
- Garcia-Montes, José M., Domingo Caballero-Muñoz in Marino Pérez-Álvarez. 2006. Changes in the self resulting from the use of mobile phones. *Media, Culture & Society* 28 (1): 67-82. Dostopno prek: <http://mcs.sagepub.com/cgi/content/abstract/28/1/67.pdf> (17. avgust 2008).

- Haddon, Leslie. 2000. *The Social Consequences of Mobile Telephony: Framing Questions, Paper presented at the seminar Sosiale Konsekvenser av Mobiltelefon*. Dostopno prek: <http://members.aol.com/leshaddon/Framing.pdf> (17. avgust 2008).
- Harvey, David. 1989. *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- Kakihara, Masao in Carsten Sørensen. 2002. *Mobility: An Extended Perspective* Dostopno prek: www.hicss.hawaii.edu/HICSS_35/HICSSpapers/PDFdocuments/ETMIR01.pdf (17. avgust 2008).
- Kaufmann, Vincent, Manfred Max Bergmann in Dominique Joye. 2004. Motility: Mobility as Capital. *International Journal of Urban and Regional Research* 28 (4): 745-756.
- Kopomaa, Timo. 2000. *The city in your Pocket. Birth of the mobile information society*, Helsinki: Gaudeamus.
- Lacohee, Hazel, Nina Wakeford in I. Pearson. 2003. A Social History of the Mobile Telephone with a View of its Future. *BT Technology Journal* 21 (3): 203-211. Dostopno prek: <http://www.ingentaconnect.com/content/klu/btj/2003/00000021/00000003/05147177> (17. avgust 2008).
- Land, M. van der. 1998. Myths of mobility. On the geography of work and leisure among Rotterdam's new middle class. *Netherlands Journal of Housing and the Built Environment* 13 (2): 117-135. Dostopno prek: <http://www.springerlink.com/content/m357p431n2x252ng/fulltext.pdf> (17. avgust 2008).
- Lasen, Amparo. 2005. *The Social Shaping of Fixed and Mobile Networks: A Historical Comparison*. Dostopno prek: <http://www.surrey.ac.uk/dwrc/Publications/HistComp.pdf> (14. junij 2008).
- Ling, Rich. 2002. *The social and cultural consequences of mobile telephony as seen in the Norwegian context*. Dostopno prek: http://www.richardling.com/papers/2002_The_social_and_cultural_consequences.pdf (17. november 2007).

- Ling, Rich. 2004. *The Mobile Connection: The Cellphone's Impact on Society*. San Francisco: Morgan and Kaufmann Publishers.
- Ling, Rich in Leslie Haddon. 2001. *Mobile Telephony, Mobility and the Coordination of Everyday Life*. Dostopno prek: http://www.richardling.com/papers/2001_mobility_and_the_coordination_of_everyday_life.pdf (17. avgust 2008).
- Ling, Rich in Birgitte Yttri. 2002. Hyper-coordination via mobile phones in Norway. V *Perpetual Contact. Mobile Communications, Private Talk, Public Performance*, ur. James E. Katz in Mark Aakhus, 139–169. Cambridge: University Press. Dostopno prek: www.richardling.com/papers/2002_Nobody_sits_at_home_and_waits.pdf (17. avgust 2008).
- Oblak-Črnič, Tanja. 2007. Med simbolnimi pomeni in realnimi praksami mobilnega vsakdanjika. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 87–115. Ljubljana: Založba FDV.
- Petrič, Gregor. 2007. Pretnja preračunljivega individualizma v družbi posredovanih odnosov. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 115–146. Ljubljana: Založba FDV.
- *RIS: Raba interneta v Sloveniji 2005. Mobilna telefonija (#71)*. Dostopno prek: <http://www.ris.org/index.php?fl=0&p1=276&p2=815&p3=&id=866> (28. julij 2008).
- Geser, Hans. 2004. *Towards a Sociological Theory of the Mobile Phone*. Dostopno prek: http://socio.ch/mobile/t_geser1.pdf (26. oktober 2007).
- Sheller, Mimi in John Urry. 2003. Mobile Transformations of Public and Private Life. *Theory, Culture & Society* 20 (3): 107-125. Dostopno prek: <http://tcs.sagepub.com/cgi/content/abstract/20/3/107> (17. avgust 2008).
- Tomšič, Barbara. 2003. Zygmunt Bauman: Tekoča moderna, *Teorija in praksa* 40 (3): 584-586.
- Townsend, Anthony M. 2000. Life in the realtime city: mobile telephones and urban metabolism. *Journal of Urban Technology* 7 (2): 85-104. Dostopno prek: <http://urban.blogs.com/research/JUT-LifeRealTime.pdf> (17. avgust 2008).

- Urry, John. 2000. *Sociology beyond Societies: Mobilities for the Twenty-First Century*. London: Routledge.
- Urry, John. 2006. Travelling Times. *European Journal of Communication* 21 (3): 357-372. Dostopno prek: <http://ejc.sagepub.com/cgi/content/abstract/21/3/357> (17. avgust 2008).
- Wajcman, Judy, Michael Bittman, Paul Jones, Lynne Johnstone in Jude Brown. 2007. *The Impact of the Mobile Phone on Work/Life Balance, Preliminary Report*. Dostopno prek: http://polsc.anu.edu.au/staff/wajcman/pubs/Report_on_Mobiles_and_Work_Life_Balance_June_07.pdf (17. avgust 2008).
- Wajcman, Judy, Michael Bittman, Paul Jones, Lynne Johnstone in Jude Brown. 2008. *The Impact of the Mobile Phone on Work/Life Balance, Final Report*. Dostopno prek: http://polsc.anu.edu.au/staff/wajcman/pubs/Mobile_phone_final%20survey%20report_27Mar08.pdf (17. avgust 2008).
- Wikipedia. *Invention of radio*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Invention_of_radio (2. julij 2008)

9 Priloge

Priloga A: Odnos anketirancev do neprestane dosegljivosti

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti-niti	se strinjam	zelo se strinjam	aritmetična sredina	skupaj
Mobilni telefon uporabljam, da sem drugim lažje na razpolago.	36	43	87	110	270	3,98	546
	6,6	7,9	15,9	20,1	49,5		100,0

	imam ga le doma	le ob redkih priložnostih	občasno ali včasih	večinoma	vedno ali skoraj vedno	aritmetična sredina	skupaj
Kako pogosto vzamete mobilni telefon s seboj	9	22	45	64	404	4,53	544
	1,7	4,0	8,3	11,8	74,3		100,0

Priloga B: Odnos anketirancev do organiziranosti

	sploh se ne strinjam	se ne strinjam	niti-niti	se strinjam	zelo se strinjam	aritmetična sredina	skupaj
Zaradi mobilnega telefona imam večkrat občutek, da ne nadzorujem več svojega časa.	300	99	73	45	29	1,91	546
	54,9	18,1	13,4	8,2	5,3		100,0
Odkar uporabljam mobilni telefon, je moj vsakdan bistveno bolj organiziran.	165	109	129	76	67	2,58	546
	30,2	20,0	23,6	13,9	12,3		100,0

Priloga C: Pogostost uporabe za namen koordinacije (mikro- in hiper-)

	nikoli	obcasno	mesecno	tedensko	dnevno	aritmetična sredina	skupaj
službenih, poslovnih ali šolskih zadevah	152 27,9	166 30,5	29 5,3	53 9,7	144 26,5	2,76	544 100,0
vsakdanjih praktičnih stvari	39 7,1	123 22,5	34 6,2	70 12,8	280 51,3	3,79	546 100,0
neobveznih stvari (klepetanje, pogovor, druženje)	106 19,6	150 27,7	26 4,8	63 11,6	197 36,3	3,18	542 100,0
zaupnih osebnih temah	287 53,0	124 22,9	26 4,8	56 10,4	48 8,9	1,99	541 100,0

Priloga Č: Primerjava povprečij po starostnih skupinah

Bonferroni

	Starostni razredi		Razlika povprečij (I-J)	Std. napaka	Sig.	95% interval zaupanja	
	(I) Starostni razredi	(J) Starostni razredi				Spodnja meja	Zgornja meja
Osebna mikrokoordinacija	10-15	16-19	-,16501	,15921	1,000	-,6648	,3348
		20-25	-,04396	,14046	1,000	-,4849	,3970
		26-35	-,20635	,13577	1,000	-,6326	,2199
		36-45	-,28571	,13869	1,000	-,7211	,1497
		46-55	-,39557	,13474	,097	-,8186	,0274
		56-65	-,44877	,14486	,057	-,9035	,0060
	16-19	10-15	-,66931(*)	,16668	,002	-1,1926	-,1460
		20-25	,16501	,15921	1,000	-,3348	,6648
		26-35	,12105	,13939	1,000	-,3166	,5587
		36-45	-,04134	,13467	1,000	-,4641	,3814
		46-55	-,12071	,13761	1,000	-,5527	,3113
		56-65	-,23056	,13363	1,000	-,6501	,1890
	20-25	66-75	-,28377	,14382	1,000	-,7353	,1678
		10-15	-,50431	,16579	,069	-1,0248	,0162
		16-19	,04396	,14046	1,000	-,3970	,4849
		26-35	-,12105	,13939	1,000	-,5587	,3166
		36-45	-,16239	,11187	1,000	-,5136	,1888
		46-55	-,24176	,11540	1,000	-,6040	,1205
	26-35	46-55	-,35161(*)	,11062	,044	-,6989	-,0043
		56-65	-,40482(*)	,12274	,029	-,7901	-,0195
		66-75	-,62536(*)	,14787	,001	-1,0896	-,1611
		10-15	,20635	,13577	1,000	-,2199	,6326
		16-19	,04134	,13467	1,000	-,3814	,4641
		20-25	,16239	,11187	1,000	-,1888	,5136
	36-45	36-45	-,07937	,10964	1,000	-,4236	,2649
		46-55	-,18922	,10461	1,000	-,5176	,1392
		56-65	-,24242	,11735	1,000	-,6108	,1260
		66-75	-,46296(*)	,14342	,037	-,9132	-,0127
		10-15	,28571	,13869	1,000	-,1497	,7211
		16-19	,12071	,13761	1,000	-,3113	,5527
	46-55	20-25	,24176	,11540	1,000	-,1205	,6040
		26-35	,07937	,10964	1,000	-,2649	,4236
		46-55	-,10985	,10837	1,000	-,4501	,2304
		56-65	-,16306	,12071	1,000	-,5420	,2159
		66-75	-,38360	,14619	,250	-,8426	,0754
		10-15	,39557	,13474	,097	-,0274	,8186
	56-65	16-19	,23056	,13363	1,000	-,1890	,6501
		20-25	,35161(*)	,11062	,044	,0043	,6989
		26-35	,18922	,10461	1,000	-,1392	,5176
		36-45	,10985	,10837	1,000	-,2304	,4501
		56-65	-,05321	,11616	1,000	-,4179	,3115
		66-75	-,27374	,14245	1,000	-,7210	,1735
66-75	10-15	,44877	,14486	,057	-,0060	,9035	
	16-19	,28377	,14382	1,000	-,1678	,7353	
	20-25	,40482(*)	,12274	,029	,0195	,7901	
	26-35	,24242	,11735	1,000	-,1260	,6108	
	36-45	,16306	,12071	1,000	-,2159	,5420	
	46-55	,05321	,11616	1,000	-,3115	,4179	
	66-75	-,22054	,15205	1,000	-,6979	,2568	
	10-15	,66931(*)	,16668	,002	,1460	1,1926	
	16-19	,50431	,16579	,069	-,0162	1,0248	
	20-25	,62536(*)	,14787	,001	,1611	1,0896	
	26-35	,46296(*)	,14342	,037	,0127	,9132	
	36-45	,38360	,14619	,250	-,0754	,8426	

		46-55	,27374	,14245	1,000	-,1735	,7210
		56-65	,22054	,15205	1,000	-,2568	,6979
Družinska mikrokoordinacija	10-15	16-19	-,27907	,30711	1,000	-,12432	,6851
		20-25	-,25641	,27093	1,000	-,11070	,5942
		26-35	-,72917	,26189	,156	-,15514	,0930
		36-45	-1,21429(*)	,26752	,000	-2,0542	-,3744
		46-55	-1,15842(*)	,25991	,000	-,19744	-,3424
		56-65	-1,21212(*)	,27942	,000	-2,0893	-,3349
		66-75	-1,83333(*)	,32152	,000	-2,8427	-,8239
		16-19	10-15	,27907	,30711	1,000	-,6851
	20-25		,02266	,26888	1,000	-,8215	,8668
	26-35		-,45010	,25976	1,000	-1,2656	,3654
	36-45		-,93522(*)	,26544	,013	-1,7686	-,1019
	46-55		-,87935(*)	,25777	,019	-1,6886	-,0701
	56-65		-,93305(*)	,27743	,023	-1,8040	-,0621
	66-75		-1,55426(*)	,31979	,000	-2,5582	-,5503
	20-25		10-15	,25641	,27093	1,000	-,5942
		16-19	-,02266	,26888	1,000	-,8668	,8215
		26-35	-,47276	,21579	,809	-1,1502	,2047
		36-45	-,95788(*)	,22259	,001	-1,6567	-,2591
		46-55	-,90201(*)	,21338	,001	-1,5719	-,2321
		56-65	-,95571(*)	,23676	,002	-1,6990	-,2124
		66-75	-1,57692(*)	,28523	,000	-2,4724	-,6815
		26-35	10-15	,72917	,26189	,156	-,0930
	16-19		,45010	,25976	1,000	-,3654	1,2656
	20-25		,47276	,21579	,809	-,2047	1,1502
	36-45		-,48512	,21150	,621	-1,1491	,1789
	46-55		-,42925	,20178	,948	-1,0627	,2042
	56-65		-,48295	,22636	,933	-1,1936	,2277
	66-75		-1,10417(*)	,27666	,002	-1,9727	-,2356
36-45	10-15		1,21429(*)	,26752	,000	,3744	2,0542
	16-19	,93522(*)	,26544	,013	,1019	1,7686	
	20-25	,95788(*)	,22259	,001	,2591	1,6567	
	26-35	,48512	,21150	,621	-,1789	1,1491	
	46-55	,05587	,20904	1,000	-,6004	,7121	
	56-65	,00216	,23285	1,000	-,7289	,7332	
	66-75	-,61905	,28200	,800	-1,5044	,2663	
	46-55	10-15	1,15842(*)	,25991	,000	,3424	1,9744
16-19		,87935(*)	,25777	,019	,0701	1,6886	
20-25		,90201(*)	,21338	,001	,2321	1,5719	
26-35		,42925	,20178	,948	-,2042	1,0627	
36-45		-,05587	,20904	1,000	-,7121	,6004	
56-65		-,05371	,22406	1,000	-,7571	,6497	
66-75		-,67492	,27478	,402	-1,5376	,1877	
56-65		10-15	1,21212(*)	,27942	,000	,3349	2,0893
	16-19	,93305(*)	,27743	,023	,0621	1,8040	
	20-25	,95571(*)	,23676	,002	,2124	1,6990	
	26-35	,48295	,22636	,933	-,2277	1,1936	
	36-45	-,00216	,23285	1,000	-,7332	,7289	
	46-55	,05371	,22406	1,000	-,6497	,7571	
	66-75	-,62121	,29330	,970	-1,5420	,2996	
	66-75	10-15	1,83333(*)	,32152	,000	,8239	2,8427
16-19		1,55426(*)	,31979	,000	,5503	2,5582	
20-25		1,57692(*)	,28523	,000	,6815	2,4724	
26-35		1,10417(*)	,27666	,002	,2356	1,9727	
36-45		,61905	,28200	,800	-,2663	1,5044	
46-55		,67492	,27478	,402	-,1877	1,5376	
56-65		,62121	,29330	,970	-,2996	1,5420	

* Razlika povprečij je značilna pri stopnji .05

Priloga D: Primerjava povprečij glede na zakonski stan

Bonferroni

	(I) Zakonski stan	(J) Zakonski stan	Razlika povprečij (I-J)	Std. napaka	Sig.	95% interval zaupanja	
						Spodnja meja	Zgornja meja
Osebna mikrokoordinacija	Živi s partnerjem	Ne živi s partnerjem	,14165	,12392	,761	-,1560	,4392
		Samski	,23789*	,06816	,002	,0742	,4016
	Ne živi s partnerjem	Živi s partnerjem	-,14165	,12392	,761	-,4392	,1560
		Samski	,09624	,12784	1,000	-,2108	,4032
Samski	Živi s partnerjem	-,23789*	,06816	,002	-,4016	-,0742	
	Ne živi s partnerjem	-,09624	,12784	1,000	-,4032	,2108	
Družinska mikrokoordinacija	Živi s partnerjem	Ne živi s partnerjem	,77220*	,24034	,004	,1950	1,3494
		Samski	,80005*	,13219	,000	,4826	1,1175
	Ne živi s partnerjem	Živi s partnerjem	-,77220*	,24034	,004	-,13494	-,1950
		Samski	,02786	,24793	1,000	-,5675	,6232
	Samski	Živi s partnerjem	-,80005*	,13219	,000	-,11175	-,4826
		Ne živi s partnerjem	-,02786	,24793	1,000	-,6232	,5675

*. Razlika povprečij je značilna pri stopnji .05

Priloga E: Primerjava povprečij glede na pogostost jemanja telefona s seboj

Bonferroni

	(I) Kako pogosto vzamete...	(J) Kako pogosto vzamete...	Razlika povprečij (I-J)	Std. napaka	Sig.	95% interval zaupanja	
						Spodnja meja	Zgornja meja
Osebna mikrokoordinacija	redko	občasno	,48435*	,17407	,017	,0663	,9024
		večinoma	,42253*	,13831	,007	,0904	,7547
	občasno	redko	-,48435*	,17407	,017	-,9024	-,0663
		večinoma	-,06182	,11639	1,000	-,3413	,2177
večinoma	redko	-,42253*	,13831	,007	-,7547	-,0904	
	občasno	,06182	,11639	1,000	-,2177	,3413	
Družinska mikrokoordinacija	redko	občasno	1,06452*	,34200	,006	,2432	1,8858
		večinoma	1,29742*	,27174	,000	,6449	1,9500
	občasno	redko	-1,06452*	,34200	,006	-,18858	-,2432
		večinoma	,23291	,22868	,927	-,3163	,7821
	večinoma	redko	-1,29742*	,27174	,000	-,19500	-,6449
		občasno	-,23291	,22868	,927	-,7821	,3163

*. Razlika povprečij je značilna pri stopnji .05